

Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji

Bc. Barbora Janovská

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Barbora Janovská**
Osobní číslo: **H120041**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Problematika primární prevence rizikového chování
ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se ke kompetencím sociálního pedagoga, primární prevenci a rizikovému chování.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

AUGER, Marie-Thérèse a Christiane BOUCHARLAT. Učitel a problémový žák: strategie pro řešení problémů s kázní a učením. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-907-0.

ELLIOTT, Michele. Jak ochránit své dítě. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071784192.

JEDLIČKA, Richard. Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-788-6.

KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670143.

MICHALOVÁ, Zdeňka. Předškolák s problémovým chováním: projevy, prevence a možnosti ovlivnění. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0182-3.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VAŠUTOVÁ, Maria. Děti se specifickými vývojovými poruchami učení a chování a násilí ve školním prostředí. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7368-525-6.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Pavla Andryšová, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

7. ledna 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

17. dubna 2015

Ve Zlíně dne 7. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.2.2015

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předložená diplomová práce je tematicky zaměřená na oblast primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji.

Teoretická část je zacílena na základní terminologii, vymezení základních a stěžejních pojmů týkající se prevence. Nedílnou součástí jsou odborné informace týkající se školské primární prevence se zacílením na předškolní vzdělávání.

V praktické části byl kvalitativní výzkum zaměřen na znalosti a zkušenosti s prevencí rizikového chování u pedagogických pracovníků v návaznosti na systematickosti a důležitost u dětí předškolního věku.

Klíčová slova: prevence, rizikové chování, předškolní vzdělávání, preventivní programy, minimální preventivní program, rámcově vzdělávací program, kvalitativní výzkum.

ABSTRACT

This diploma thesis is thematically focused on the primary prevention of risk behaviour in selected kindergartens in the Zlin region.

The theoretical part is focused on basic terminology, basic and fundamental terms concerning the prevention. An integral part of the technical information related to school-based primary prevention with emphasis on the preschool education.

The practical part of the qualitative research focused on the knowledge and experience with the prevention of risk behaviour among teachers in relation to the systematic and importance of preschool age children.

Keywords: prevention, risk behaviour, preschool education, preventive program, minimal preventive program, general educational programme, qualitative research.

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Pavle Andrysové, Ph.D., za odbornou pomoc, vedení a cenné rady, které mě poskytla během zpracování mé diplomové práce.

Děkuji své rodině, přátelům a paní ředitelce Mgr. Martině Nesrstové za trpělivost a podporu po celou dobu mého studia.

Motto:

„Naše mládež miluje přepych. Nemá správné chování. Neuznává autority a nemá úctu před stáří. Děti odmlouvají rodičům, srkají při jídle a tyranizují své učitele.“

(Sókratés)

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	13
1.1 PREVENCE	13
1.1.1 Typy prevence	16
1.1.1.1 Specifická primární prevence	16
1.1.1.2 Nespecifická primární prevence.....	17
1.1.2 Cíle primární prevence	18
1.1.3 Preventivní programy	19
1.2 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	21
1.2.1 Stručná charakteristika typů rizikového chování	22
1.2.2 Faktory vzniku rizikového chování.....	24
2 ŠKOLSKÁ PRIMÁRNÍ PREVENCE	27
2.1 HISTORIE ŠKOLSKÉ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	27
2.2 ŠKOLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM	29
2.3 MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM.....	30
2.4 ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE.....	32
2.5 SPOLUPRÁCE S VNĚJŠÍMI SUBJEKTY	34
2.5.1 Zajištění sociálně-právní ochrany dětí.....	34
2.5.2 Policie ČR na půdě škol	35
3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	36
3.1 SYSTEM PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	37
3.2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM.....	37
3.2.1 Rámcový vzdělávací program v kontextu primární prevence rizikového chování	40
3.3 SPOLUPRÁCE S RODIČI V RÁMCI PREVENCE	42
3.3.1 Komunikace s rodiči.....	43
3.4 ZÁVĚREM – PROBLÉMY REALIZACE ŠKOLNÍ PREVENCE JAKO PROSTOR PRO SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKU	43
II TEORETICKÁ ČÁST	45
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A CÍL VÝZKUMU	46

4.1	HYPOTÉZY A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	46
4.2	METODY VÝZKUMU	47
4.3	VÝZKUMNÝ SOUBOR	48
4.4	SBĚR DAT	51
4.5	VÝSLEDKY	52
4.6	DISKUZE.....	58
4.7	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	59
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	68
	SEZNAM OBRÁZKŮ	70
	SEZNAM TABULEK.....	71
	SEZNAM PŘÍLOH.....	72

ÚVOD

„Rodiče bývají na rozpacích, co si počít s agresivitou svých dětí. Agresivita však souvisí s vnitřní energií dítěte, která je nezbytná pro jeho vývoj. Výchova teda nemá spočívat v tom, aby tuto energii potlačila, ale aby ji usměrnila v energii prospěšnou.“

(Antier, 2004, s. 102)

Téma diplomové práce „Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji“ vnímám jako velmi důležité, ale v soudobé společnosti dosti opomíjené. Jak vybrané mateřské školy pracují na primární prevenci, zdali je toto téma pro ně také důležité a v jaké dostatečně požadované kvalitě se mu věnují, je cílem této práce. Zabývám se tímto tématem, protože otázka primární prevence rizikového chování je ve školství stále aktuálnější a odborníci se často potýkají s vzrůstající agresí mezi dětmi a to i u předškolního věku. Také s ohledem na moji dosavadní profesní praxi (již třetím rokem působím na pozici učitelky v mateřské škole v Ludslavicích) a zkušenosti získané v průběhu studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně si myslím, že v dnešní době nemají mnozí rodiče tolik času na výchovu svých dětí a kromě rodiny, jsou za jejich výchovu z velké části odpovědny i vzdělávací instituce jako jsou mateřské školy, základní školy apod. Jsem si vědoma skutečnosti, že právě v předškolním věku si dítě osvojuje základní návyky pro život – hygienické návyky, pravidla slušného chování a dozvídá se o hodnotě zdraví. Dle mého názoru neexistuje pro cílovou skupinu předškolních dětí dostatečná a kvalitní nabídka programů zaměřených na problematiku primární prevence.

Práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole se zaměřuji na prevenci jako na široký pojem, který definuji z různých pohledů. Dále se zabývám základní terminologií v oblasti typů prevence, vymezením základních a stěžejních pojmů. Cíl primární prevence se v této kapitole zaměřuje na zdraví jako důležitou životní hodnotu, na zamezení vzniku nežádoucího jevu a dále popisuje preventivní programy realizované ve školním prostředí. Jak popisují na počátku teoretické části prevenci, stejně tak jsem se zaměřila na pojem rizikové chování. Objasňuji základní definici a stručně charakterizuji typy rizikového chování, a co především zahrnují. V závěru první kapitoly pojednávám o faktorech vzniku rizikového chování, které jsem rozdělila na rizikové a protektivní (ochranné). Kapitola školské primární prevence zahrnuje popis historie školské prevence rizikového chování.

Školní preventivní program je dlouhodobým preventivním programem a zabývám se jeho charakteristikou. Dále poskytuji informace popisující minimální preventivní program, který je konkrétním dokumentem zaměřeným na výchovu ke zdravému životnímu stylu. Také zmiňuji důležitost školního metodika prevence a jeho odpovědnost za zpracovávání minimálního preventivního programu. Závěrem druhé kapitoly stručně popisuji spolupráci s vnějšími subjekty, kterými je zajištění sociálně – právní ochrany dětí a spolupráce s Policií ČR. Třetí kapitola pojednává o systému předškolního vzdělávání v České republice, kde uvádím popis Rámcového vzdělávacího programu i v kontextu primární prevence rizikového chování. Podstatnou oblastí školní prevence je spolupráce s rodiči, kterou popisuji v následující kapitole. Kompetence pedagogických pracovníků jsou různorodé, zaměřila jsem se na komunikaci s rodiči, jenž považuji za nejdůležitější. V závěru teoretické části zmiňuji možné problémy realizace školní prevence jako prostor pro sociální pedagogiku.

Výzkumná část diplomové práce je zaměřena na výzkum současného stavu primární prevence v předškolním vzdělávání čtyř zkoumaných mateřských škol ve Zlínském kraji. Zvolila jsem si pro tento typ výzkumu metodu kvalitativního výzkumu. Cílem práce je zjistit, zda témata primární prevence rizikového chování jsou zahrnuta ve školních vzdělávacích programech, zda učitelé i ředitelé mají dostatečné znalosti o již existujících preventivních programech a zdali předem připravené programy, ať už vlastní nebo doporučené odbornými institucemi využívají. Výzkumná část si dále klade za cíl prozkoumat, zda pedagogové považují za důležitou prevenci rizikového chování v předškolním věku, je – li prevence prováděna systematicky a s jakým typem rizikového chování se v mateřských školách nejčastěji potýkají. Jsem přesvědčena, že primární prevence rizikového chování v mateřských školách je smysluplná a potřebná pro další vývoj dětí v předškolním věku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

K povinností každé společnosti patří ochraňovat děti a předcházet jejich nestandardnímu vývoji. Dle mého názoru, předškolní věk je významným obdobím pro rozvoj trvalých osobnostních charakteristik, proto by měla primární prevence začít již v předškolním věku. Pro položení zdravých návyků a získávání odmítavých postojů je to velmi důležité období, kde děti nemůžeme ochránit před problémy, ale můžeme je naučit čelit rizikům a pomoci pochopit a poznat svět. Jak uvádí Michalová (2012) nikdy není příliš brzy ani příliš pozdě pro zavedení preventivních programů k podpoře adekvátního chování, a přestože je dokázána úspěšnost intervence ve všech věkových kategoriích (od předškolního věku až do 18let), odborníci propagují především ranou intervenci v rámci prevence vzniku problémového chování. Aby byla prevence úspěšná, musíme podchytit při rané intervenci faktory signalizující vznik možné poruchy chování v pozdějším věku dítěte, než začnou působit. Je důležité upravovat výchovné strategie, jejich zaměření a cíle k minimalizaci nevhodného chování v závislosti na jednotlivých vývojových obdobích dítěte.

1.1 Prevence

Měli bychom si uvědomit, že je zapotřebí, aby co nejvíce odborníků připustilo, že rizikové chování ve školství je mimořádně závažný problém, a vnitřně přijalo zabránit tomuto zlu za svůj úkol. Neméně důležité je zabezpečit těmto zájemcům o změnu, kterých není v současnosti málo, získat odbornou kvalifikaci pro různé úrovně prevence. Pro pozitivní zvrát v situaci je posledním nezbytným požadavkem prosazení celkově promyšleného postupu nejen na úrovni jednotlivé školy, ale na úrovni celého resortu školství (Kolář, 2001).

Nutno zdůraznit, že prevence je velmi široký pojem, proto je nutné prevenci definovat z různých pohledů. Z hlediska pedagogického pojem prevence můžeme definovat jako soubor opatření zaměřený na předcházení nežádoucím jevům, zejm. poškození, onemocnění, nehodám, ekologickým katastrofám, sociálně patologickým jevům apod. Termín sociálně patologický jev, který je v této definici obsažen, dnes nahradil termín rizikové chování. Podrobněji se tato práce zabývá rizikovým chováním v následujících kapitolách. Hartl a Hartlová (2000) pod slovem prevence uvádí, že je předcházením nežádoucím jevům, úrazům, nemocem, nehodám aj. rozlišuje prevence primární, sekundární, terciální, prevence sociální – opatření, jimiž se sociálnímu selhání předchází.

„Organizační, technická a další opatření nebo činnosti, jejichž cílem je předejít nepříznivé události (mimořádné události) a vytvořit podmínky pro zajištění havarijní připravenosti“

(Baštecká, 2005, s. 215)

Podle Vokurky (c2009) prevenci definuje světová zdravotnická organizace jako soubor intervencí s cílem snížit či zamezit výskyt a šíření škodlivosti účinků užívání alkoholu a nealkoholových drog. Z hlediska medicínského je prevence dále definována jako předcházení nemoci a kromě dělení prevence na primární, sekundární, terciální, tak i prevenci primordiální – snaha předejít tomu, aby byly osoby exponovány faktorům prostředí, které by mohly vést ke zvýšení rizika onemocnění. Medicína rozděluje primární prevenci na činnosti sanogenní, jež jsou zaměřeny na podporu, ochranu a rozvoj zdraví, a na činnosti protektivní, které mají za cíl předcházet vzniku nemoci.

Dle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování (2012), za prevenci rizikového chování můžeme považovat jakékoliv typy výchovných, zdravotních, vzdělávacích, sociálních intervencí, které mohou směřovat k předcházení výskytu rizikového chování, zamezit jeho další progresi či zmírnit již existující formy rizikového chování nebo pomáhat řešit důsledky. Postupným historickým vývojem vznikla skupina určitých vzorců chování, které mohou způsobovat a způsobují následky, ale současně také tyto vzorce chování mohou mít různé příčiny, dílčí projevy a současně souviset se složitějšími fenomény.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT, ©2013- 2015) **odpovídá** především v oblasti prevence za následující činnosti:

- V oblasti specifické primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže koncepci, obsah a koordinaci v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy.
- Zpracovávání koncepčních, metodických a jiných materiálů souvisejících s problematikou specifické primární prevence rizikového chování.
- Přípravu materiálů legislativní povahy dané problematiky.
- Průběžné plnění úkolů vyplývajících z vládních usnesení, koncepcí, strategií a dále vyplývajících akčních plánů individuálních resortů.

- Spolupráci, organizaci a koordinaci pracovních setkání s krajskými školskými koordinátory v oblasti prevence a metodiky prevence v PPP v oblasti primární prevence rizikového chování.
- Odborná certifikace způsobilosti programů primární prevence rizikového chování a činnost Výboru pro udělování certifikací.
- Administrace, vyhodnocování a kontrola programů ESF v oblasti působnosti, v rámci resortu řízení dalších pracovních skupin a poradních orgánů.
- Participaci na pracovních skupinách a ostatních subjektech, a na základě realizovaných evaluací přijímání opatření k efektivní primární prevenci.

Dále MŠMT v oblasti prevence **zabezpečuje**:

- Přípravu podkladů, návrhů stanovisek k materiálům projednávaným ve vládě, v Parlamentu a přípravu stanovisek k projektům, podkladům a návrhům právních předpisů.
- Přípravu podkladů a stanovisek k projektům, návrhům právních předpisů a koncepčních materiálů jiných resortů v oblasti své působnosti.
- Posuzování, administraci, kontrolu a schvalování školních tiskopisů a spolupráci s ostatními přímo řízenými organizacemi v oblasti působnosti.

V neposlední řadě bych zmínila, že MŠMT se **podílí** na realizaci úkolů vyplývajících z přijatých vládních usnesení, vyhodnocení výsledků vědeckovýzkumné činnosti v oblasti působnosti a spolupracují s:

- Poradními orgány vlády, profesními sdruženími, pedagogickými iniciativami, nevládními neziskovými organizacemi zabývajícími se výchovu a vzděláváním dětí a mládeže,
- propagací výchovné a vzdělávací činnosti v oblasti specifické primární prevence rizikového chování,
- vysokými školami nebo fakultami pedagogického směru a jinými resorty.

Müllerová (2014) uvádí, že orgány ochrany veřejného zdraví zajišťují komplexní řešení primární prevence poškození zdraví a nemocí cestou ochrany a pomoci zdraví, tedy cestou specifické a nespecifické prevence.

1.1.1 Typy prevence

V této kapitole se budu zabývat základní terminologií v oblasti typů prevence rizikového chování, vymezením základních a stěžejních pojmů. Lze prevenci rozdělit několika způsoby do různých kategorií – prevence kriminality, školní a zdravotnická. Tyto typy prevence se vzájemně doplňují a prolínají. Na komunikaci mezi resorty, programy a institucemi, které prevenci provádí, je závislý úspěch. Prevence může mít také charakter předcházení vzniku, rozvíjení a recidivy společensky nežádoucího jevu. Tomu odpovídají tři stupně prevence – primární, sekundární a terciární.

Jak uvádí Miovský et al. (2010), *primární prevence* se jako celek obrací na populaci a na vybrané skupiny uvnitř populace. Programově má podporovat zrání jedince, aby co nejbezpečněji prošel cestou hledání vlastní identity, a mají přinést prospěch každému jedinci či skupině. Nedělá rozdíly mezi lidmi, na které je zaměřena. Předcházení vzniku rizikového chování u osob, u kterých se ještě rizikového chování nevyskytlo, je podstatou primární prevence. V oblasti primární prevence je vzájemná spolupráce rodičů a učitelů velmi důležitým prvkem vzdělávání. I když školy obvykle deklarují, že jim na spolupráci s rodiči záleží, není obecně stav spolupráce dobrý. *Sekundární prevence* se zaměřuje na předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování u osob, které jsou ohroženy rizikovým chováním. Je orientována na včasné zachycení a zahájení léčby klinických projevů. *Prevence terciární* má za cíl předcházení zdravotním nebo sociálním potížím v důsledku rizikového chování a vážnému poškození zdraví. Je zaměřená na jedince, kteří se již chovají rizikově nebo jsou přímo vystaveni rizikovým faktorům. Především se tato prevence zaměřuje na minimalizaci následků a pokračování nežádoucího chování.

1.1.1.1 Specifická primární prevence

„Za specifickou primární prevencí rizikového chování považujeme takové aktivity a programy, kterou jsou úzce zaměřeny právě na některou z konkrétních forem rizikového chování“
(Miovský et al., 2010, s. 25)

Machová (2009) uvádí, že tato prevence zahrnuje aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků a přímo se dotýká dané problematiky.

Jedná se o:

- *všeobecnou prevenci*, jež je zaměřena na cílovou skupinu např. třídu, u které není zatím rizikové chování specifikováno, nebo nejeví jeho známky
- *selektivní prevenci*, která je zaměřena na rizikové skupiny, u nichž je rizikové chování podmíněno biologickými, sociálními, psychologickými, environmentálními faktory a lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování, jako jsou žáci speciálních škol, handicapovaní, sídlištní party apod.,
- *indikovanou prevenci*, která se věnuje rizikovým jednotlivcům, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině (sourozencům a dětem závislých osob) ve škole (šikanovaným) nebo s vrstevníky (dětem s poruchami chování). Při jejím uplatnění se volí kombinace vyhodnotitelných intervencí, které podporují změnu chování a zohledňují míru rizika.

„Specifická primární prevence je cílenější na konkrétní rizika. Její součástí je mimo jiné také všeobecná osvěta, informovanost a veřejné povědomí.“ (Orel, 2012, s. 234)

1.1.1.2 Nespecifická primární prevence

Je zřejmé, že tento typ prevence není přímo zaměřen na určitý problém, ale co s tím přímo souvisí. Dle mého názoru je nespecifická primární prevence účinná, proto by se neměla podceňovat. Touto prevencí rozumíme aktivity, které podporují zdravý životní styl a radíme zde i podporu sebepoznávání, zvládání sociálních rolí, sebeúcty, schopnosti předcházet problémům a dokázat je řešit, rozvíjení zájmů.

Podle Machové (2009) v prevenci rizikového chování je tato prevence velmi důležitá, ještě předtím, než se příznaky rizikového chování objeví. Patří sem zájem a podpora fungující rodiny, osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného trávení volného času a podpora aktivit vedoucích k rozvoji osobnosti a dodržování společenských pravidel, podporující zdravý životní styl, posílení sebevědomí, schopnosti rozhodovat a komunikovat. Dále zahrnuje dostatečnou nabídku sportovních, tělovýchovných a kulturních aktivit. Nespecifický typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních specifických programů. Důležité jsou také preventivní programy s cílem prevence

kouření, drogové závislosti, konzumace alkoholu, šikany, úrazovosti dětí a mládeže a sebevražd. Na prevenci negativních sociálních jevů je zaměřena obecně.

1.1.2 Cíle primární prevence

Jak uvádí Miovský et al. (2010) dosažitelnou cílovou skupinou pro preventivní programy je populace žáků a studentů mateřských, základních a středních škol. Zároveň existuje podpůrná síť tvořená výchovnými poradci, školními psychology, se kterými je možné pracovat na preventivních cílech. V předškolním věku je cílem primární prevence zakotvit zdraví, jako důležitou životní hodnotu a uvědomovat si možná nebezpečí, možnosti, jak se těmto nebezpečím vyhnout. Podpora vytváření zdravých sociálních vztahů mimo rodinu je součástí primární prevence v tomto věku. Z tohoto důvodu spadají programy pro děti předškolního věku především do oblasti nespecifické primární prevence.

„Primární prevence v tomto úhlu pohledu má za cíl předejít vzniku určitého onemocnění u konkrétního člověka. Její protektivní opatření jsou komplexní, zdravotní, sociální.“

(Müllerová, 2014, s. 13)

V nejobecnějším pojetí podle Sikorové (2012) je cílem primární prevence zamezení vzniku nežádoucího jevu, ke kterému se prevence vztahuje, případně minimalizace tohoto jevu, pokud již nastal. Mezi nejčastěji sociálně nežádoucí jevy patří šikana, závislosti na návykových látkách, gamblerství, rasismus, promiskuita, kriminální jednání a řada dalších. Stanovováním různých „mezicílů“, které by k tomuto stavu měli směřovat, se dosahuje základního cíle primární prevence. Lze se setkat s cíli jako je zvýšení sebevědomí u cílové skupiny, komunikačních dovedností či dosažení dovednosti nabízené nežádoucí chování odmítat a velmi často se pracuje v projektech s rizikovými faktory vztahujícími se k pravděpodobnosti počátečního nežádoucího chování. Je vždy důležité při jejich posuzování vycházet z kritéria jejich dopadu a z jejich možnosti ovlivnit chování a postoje cílové skupiny. Tyto cílové skupiny rozdělujeme na dva typy: primární a sekundární cílové skupiny. U primární cílové skupiny chceme zamezit vzniku nežádoucího jevu. Nejčastěji jsou to v oblasti primární prevence děti a mládež předškolního věku až po dospělost. Starší skupiny např. středoškolští, ale i vysokoškolští studenti, se mohou stát sekundární cílovou skupinou, která bude působit jako intermediátor na skupinu primární. Dále do sekundární cílové skupiny řadíme pedagogy, rodiče, vychovatele, lékaře, psychology, novináře apod.

1.1.3 Preventivní programy

Preventivní programy (PP) jsou podle Martanové (cit. podle Miovský, 2012) především realizovány ve školním prostředí a jsou koncipovány na charakteristiku cílové skupiny, rizikovost prostředí nebo regionu a respektují zásady pro poskytování programů PP podle Standardů primární prevence. Neexistuje obecně žádná univerzálně nejúspěšnější metoda při realizaci programů PP a jak dosáhnout stanovených cílů nebo jak zvládnout stanovený obsah. Lektor PP z tohoto spektra vybírá nejvhodnější metody a navzájem jejich použití kombinuje. Následující aspekty lze obecně podřídít výběru metod:

- psychologickým zvláštnostem a učební způsobilosti cílové skupiny,
- sociálnímu či profesnímu zaměření posluchačů,
- hodnotové orientace,
- potřebám, zájmům, životnímu stylu a návykům účastníků programu,
- praktickým zkušenostem lektora.

Ráda bych zmínila, že cílem preventivních programů je poskytnout dětem a žákům se něco o sobě dozvědět, zlepšit komunikovat s okolím a ujasnit si některé hodnoty a postoje k rizikovému chování. Programy by měly probíhat interaktivní formou, která je postavena na principech zážitkové pedagogiky, a která dbá na emoční zralost účastníků. Je možné zařadit je do běžné výuky v předmětech či tématech, kde je probírána problematika rizikového chování a jiné negativní jevy ve společnosti. Existuje mnoho odborných knih, metodik a časopisů, které se ve školství zabývají primární prevencí rizikového chování. Pro zajímavost bych ráda uvedla:

- Sociální práce – časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci
- Sociologický časopis – časopis Sociologického ústavu AV ČR,
- Prevence úrazů, otrav a násilí - vydává Jihočeský Inzert Expres,
- Československá psychologie – časopis pro psychologickou teorii a praxi,
- Psychológia a patopsychológia dieťaťa - vydává Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychologie,
- Adiktologie – časopis pro prevenci, léčbu a výzkum závislostí,

- Závislost a my – odborný časopis pro sociálně patologické jevy,
- Bulletin Národní protidrogové centrály - vydává Policie ČR, Národní protidrogová centrála, Služby kriminální policie a vyšetřování,
- Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí. Vydává Bílý kruh bezpečí, sdružení pro pomoc obětem trestné činnosti a jiné.

Níže definované obecné charakteristiky v publikaci Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování (dále SOZPPRCH) jak uvádí Martanová (2012) musí naplňovat programy a intervence školské primární prevence rizikového chování:

- explicitní a přímo vyjádřený vztah k určité konkrétní formě rizikového chování a tématům s ním spojeným,
- realizace by měla být jasně časově a prostorově ohraničena a měla by procházet fázemi od zmapování, vytvoření plánu programu a jeho přípravy, provedení, zhodnocení a zajištění jeho návaznosti,
- dále musí být zacílen na definovanou a jasně ohraničenou cílovou skupinu.

Podle základních znaků lze popsat každý program, který má jasně definovanou cílovou skupinu, jako je věk, pohlaví, příslušnost určité sociální skupiny. Realizátor programu musí kromě popisu cílové skupiny uvést kapacitu programu (jednotlivý program může být prováděn při minimálním a maximálním počtu osob). Součástí definování cílových skupin je také zdůvodnění, proč daný program je, či není vhodný pro tyto cílové skupiny a ne jiné, jaké specifika nebo jak problémy definované cílové skupiny program řeší atd. Mimo jiné SOZPPRCH kladou v obecné rovině na specifické programy několik základních požadavků, jež jsou konkretizovány a rozpracovány právě do podoby obecných a speciálních standardů:

- specifické problémy a potřeby cílové skupiny musí program respektovat a jeho součástí musí být způsob, jak tyto informace poskytovatel získá,
- součástí programu musí být jasně stanoveno, co je třeba materiálně a technicky zajistit, aby mohl být program realizován a došlo k co největší efektivitě,
- musí respektovat základní práva účastníků a být dostupný,

- zajistit základní organizační, personální a ekonomické požadavky na poskytovatele preventivních programů,
- dále je jeho součástí realizace zhodnocení kvality – efektivity a program musí být součástí širšího systému preventivního působení (návaznost např. na minimální preventivní program školy apod.).

1.2 Rizikové chování

Dalo by se říci, že tento pojem označuje takové vzorce chování, v jejichž důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu výchovně vzdělávacích, zdravotních, sociálních a jiných rizik, jak pro společnost, tak i pro jedince (Procházka, 2012).

Širůčková (cit. podle Miovský, 2012, s. 127) uvádí, že pojem rizikové chování zahrnuje rozmanité formy chování, jež mají negativní dopady na zdraví, psychologické nebo sociální fungování jedince anebo ohrožují jeho sociální okolí. „*Rizikové chování je multidisciplinární a sociální konstrukt, jehož užší definice je ovlivňována předmětem daného vědního oboru, společenským, historickým, vývojovým a kulturním kontextem.*“ Nejobecněji lze takové chování charakterizovat jako chování, které má negativní dopady na psychické či fyzické fungování člověka a je ohrožující i pro jeho okolí. Rizikové chování představuje heteronomní kategorii různých typů chování, které se pohybují od extrémních projevů chování (např. provozování adrenalinových sportů) až po projevy chování na hranici patologie (např. sebevražedné pokusy). Rizikovým chováním se zabývají různé vědní obory. Z hlediska medicínského je vymezeno rizikové chování jako faktor ovlivňující zdraví a nemoc a je v tom pojetí považováno za rizikový faktor pro rozvoj nemocí či vedoucí k úmrtí. Sociální vědy považují za důležité psychosociální hledisko a kontext. Zabývají se dopady rizikového chování na emocionalitu, kognitivní výkonnost a sociální vztahy jedince s ostatními. Toto pojetí uplatňované v sociálních vědách odkazuje na porušování obecně přijímaných sociálních norem. Mezi formy rizikového chování řadíme rizikové zdravotní návyky, agresivní chování, delikventní chování, rizikové sexuální chování, rizikové chování ke společenským institucím, rizikové sportovní aktivity a hráčství. Všech forem rizikového chování je společným jmenovatelem kritérium prepatologické úrovně sledovaného jevu, tzn., že teoretické systémy nepřesahují do popisu patologické roviny problematiky.

Tyto jednotlivé formy rizikového chování se u jedince vyskytují současně a tento jev je označován jako syndrom rizikového chování.

Sobotková (2014, s. 40) definuje pojem rizikové chování jako nadřazený k pojmům „*problémové, asociální, delikventní, antisociální a disociální chování*“. Jsou často předmětem konceptů a teorií, které vysvětlují jejich podstatu biologickými, psychologickými či sociálními příčinami. Macek (cit. podle Sobotkové, 2014, s. 40) uvádí rizikové chování jako „*takové chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí.*“

1.2.1 Stručná charakteristika typů rizikového chování

V užším pojetí mezi formy rizikového chování Martanová (2012) zahrnuje především:

- interpersonální agresivní chování – Kolář (2001, s. 27) definuje jako: „*jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci*“ (např. šikana, týrání, násilné chování,...),
- delikventní chování ve vztahu k hmotnému majetku (např. krádeže, vandalismus,...) – krádež může být podle Klusáka (2014, s. 72) motivována zlomyslně (egoisticky) nebo dobromyslně (altruisticky ve prospěch třetího v nouzi. Fischer a Škoda (2014, s. 56) popisují vandalismus jako specifický typ agresivního chování pozorovatelného u lidí. Toto chování bývá trestné a charakterizují ho jako logicky nezdůvodnitelné poškozování a ničení soukromého nebo veřejného majetku či věcných hodnot,
- rizikové zdravotní návyky – behaviorální závislost na hazardu, návykových látkách a v poslední době také rozvinutá závislost na elektronice a internetu (např. sociální sítě, kouření, užívání drog, nezdravé stravovací návyky, nedostatečná, nebo nadměrná pohybová aktivita,...),
- rizikové sexuální chování (např. promiskuita, předčasné zahájení pohlavního života,...) – Vališová, Kasíková a Bureš (2011, s. 411) podle mínění sexuologů uvádí rizikové sexuální chování za takové počínání, které přivádí do nebezpečí nákazy pohlavně přenosnou chorobou,

- rizikové chování ve vztahu k společenským institucím – často bývá spojováno s negativním postojem ke škole, nepřijetí normy pozitivní hodnoty vzdělání, může být projevem šikany (např. záškoláctví, neplnění školních povinností,...),
- patologické hráčství – patří mezi společensky nežádoucí a sociálně patologické jevy. Patologické hráčství se řadí podle Světové zdravotnické organizace v mezinárodní klasifikaci nemocí mezi návykové a impulzivní poruchy, není závislostí v pravém slova smyslu, ale má mnoho společných rysů a vykazuje i znaky závislosti a je pro něj charakteristické časté, opakované epizody hráčství, dominující v životě jedince a mohou vést až k poškození sociálních, materiálních a rodinných hodnot (Urban, Dubský a Bajura, 2012, s. 168),
- rizikové chování v dopravě – záměrné vystavování jedinců nebo sebe sama do nebezpečných situací (např. jízda bez použití bezpečnostních pásů, závody aut, nebezpečné předjíždění,...),
- rizikové sportovní aktivity (např. provozování extrémních a adrenalinových sportů,...) – v polovině devadesátých let (Zábranský, 2007 cit. podle Procházka, 2012, s. 111) výzkum realizovaný ve Francii konstatoval, že intenzivní sportovní aktivity (více než osm hodin týdně) představují rizikový faktor pro užívání drog mimo konopí, tedy sportovní aktivity a jiné volnočasové činnosti především svým nakumulováním dětí mohou představovat i určité rizikové prostředí.

Ke zmiňovaným formám rizikového chování v širším pojetí pak Martanová (2012) zařazuje následující dva okruhy, které se v populaci z hlediska výskytu stávají velkými ohnisky pro prevenci. Jednoznačně je však nelze zahrnout do konceptu rizikového chování:

- spektrum poruch příjmu potravy – v souladu s pojetím zdravotní prevence chápeme jako poruchy založené na negativním sebehodnocení, které je odvozené od zkresleného vnímání vlastního těla, způsobené rizikovými vzorci chování ve vztahu k příjmu potravy s důsledky výrazné podváhy i nadváhy a jiných komplikací.
- syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN) je definován jako: „*poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné*“ (Vágnerová, 2004, s.

593). Podle Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 jsou zahrnuty do syndromu CAN následující kategorie: psychické a fyzické týrání, systémové týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání, šikanování, sekundární viktimizace a Münchhausenův syndrom by proxy. To, že se dítěti ubližuje, že psychicky či fyzicky trpí a že je ohrožován jeho další vývoj, je společným jmenovatelem všech těchto jevů.

1.2.2 Faktory vzniku rizikového chování

Charvát a Nevoralová (cit. podle Miovský, 2012, s. 45) jako faktory rizikové označují v primární prevenci výzkumem a praxí ověřené činitele nebo podmínky spojované se zvyšující se pravděpodobností výskytu rizikového chování u jedince a jde o jasně definované charakteristiky chování, konstituce (např. genetické) a životního prostředí. Spolehlivá predikce výskytu jednotlivých forem rizikového chování je logickým požadavkem v oblasti primární prevence. Již řadu desetiletí je náplní mnoha výzkumů hledat faktory, které s rizikovým chováním souvisí. Jestliže chceme cíleně předcházet vzniku či rozvoji rizikového chování u dětí a mládeže, je třeba znát jeho etiologii tj. kauzální příčiny. Protektivní (ochranné) faktory jsou vlastnosti jedince nebo jeho okolí, které naopak snižují pravděpodobnost výskytu rizikového chování. Rizikové a protektivní/ochranné faktory působí na všech úrovních, kde jedinec s ostatními a společností kolem sebe komunikuje. Tento soubor vlastností, které si do interakcí přináší, interaguje s aktuálním prostředím a kontextem. Jeden ze způsobů, jak je utřídit, je dělení do šesti životních oblastí:

Individuální oblast

Na úrovni jedince mezi ochranné faktory patří zdravé sebevědomí, náboženská víra, zdravotní stav, sociální dovednosti, schopnosti zvládat stresové situace zdravými způsoby, flexibilita, výkonnost ve škole, svědomitost. Do rizikových faktorů řadíme nepříznivý genetický profil, úzkostnost, deprese, vyhledávání zážitků, problémy ve vazbě na matku, časné začátky rizikového chování.

Rodinná oblast

Do ochranných faktorů na úrovni rodiny se uvádí stabilní socio-ekonomický status, dostatek vzájemné citové vazby rodič-dítě, jasná pravidla odpovídající věku dítěte, dostatečná péče, přiměřený dohled, možnost otevřené komunikace, postoje rodiny ve vztahu k extrémním projevům rizikového chování, stabilní sociální zázemí apod. Jako rizikové

faktory uvádíme slabou rodičovskou podporu, nedostatečný zájem a kontrolu rodičů, hrubost a konflikty v rodině.

Školní a pracovní oblast

Na úrovni školy patří mezi ochranné faktory stanovená pravidla zakotvená ve školním řádu týkající se rizikového chování, aktivní zapojení rodičů a žáků do aktivit školy, efektivní Minimální preventivní program, návaznost školních aktivit na způsoby trávení volného času. K rizikovým faktorům v této oblasti řadíme školní selhávání, nezdravé školní klima, agresivní nebo odtažitě chování ve třídě, odborná nepřipravenost pedagogů, zaměření na výkon.

Vrstevnícká oblast

Mezi ochranné faktory na úrovni vrstevníků řadíme respekt vůči jednotlivým členům vrstevnícké skupiny, protidrogové postoje a vazbu na vrstevníckou skupinu nebo organizaci s dobrým programem. Mezi rizikové faktory řadíme vrstevnícký tlak, členství ve skupině s rizikovým chováním či pozitivními postoji, odmítnutí nebo vyřazení z vrstevnícké skupiny.

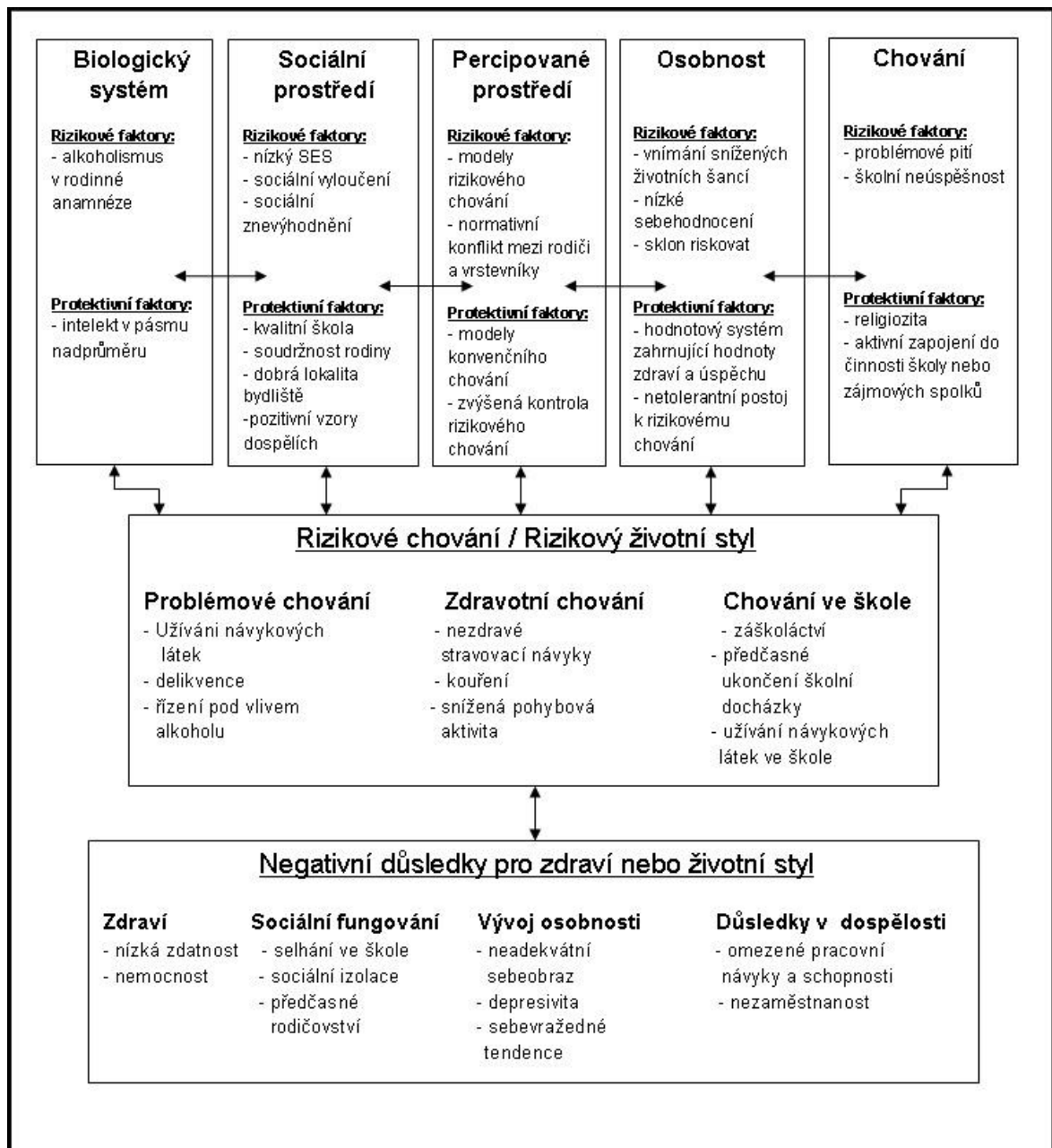
Oblast společnosti a životního prostředí

Na úrovni společnosti patří mezi ochranné faktory ekonomická situace, jasně stanovené normy a hodnoty ve vztahu k rizikovému chování, aktivní zapojení obyvatel a organizací do prevence a dostatek příležitostí k uplatnění v zaměstnání nebo při studiu. Mezi rizikové faktory uvádíme např. nedostatek financí podpory pro preventivní aktivity, malou podporu vzdělávání, nadřazené politické a populistické zájmy.

Komunitní oblast

V rámci ochranných faktorů komunita pečuje o životní prostředí, podporuje aktivity na bázi duchovního rozvoje, sponzoruje spektrum aktivit pro děti a mládež, provádí evaluaci stavu rizikového chování a v rámci rizikových faktorů zmiňujeme vysokou kriminalitu, narušené sousedské vztahy, kulturní nesourodost, vysoká mobilita lidí, nedostatečná nabídka volnočasových aktivit, odcizení lidí a nezájem o dění.

Výzkumy rovněž ukázaly, že oblasti nejsou ve svém důsledku statické, ale vzájemně na sebe působí a v průběhu se jeho vliv na jedince mění s tím, jak se jeho vnímání a interakce s rodinou, vrstevníky, školou či komunitou mění (Mioviský et al., 2012, s. 47 – 48).

Obr. 1 Struktura teorie problémového chování (Jessor, 1998, s. 4 cit. podle Miovský et al., 2012, s. 35)

2 ŠKOLSKÁ PRIMÁRNÍ PREVENCE

Podle Martanové (2012) představuje školská primární prevence rizikového chování velmi široké spektrum programů, ale zdaleka ne všechny programy je možné provádět plošně a se všemi cílovými skupinami. Je důležité formulovat základní představu o tom, co a komu má v rámci preventivního působení být poskytnuto. V oblasti hodnocení kvality a efektivity jedním z nejvýznamnějších kroků bylo jasné třídění a rozlišení primárně preventivních programů. Nynější klasifikace primárně preventivních programů řeší klíčové otázky jak z hlediska odborného, tak ekonomického, protože určuje zcela jasná kritéria pro dotační zařízení pro různé poskytovatele primárně preventivních programů. Díky tomu autoři předpokládají významné zlepšení možností kontroly a usnadnění případného vyvozování důsledků této kontroly. Základním stavebním kamenem zůstávají samozřejmě i nadále programy nespecifické primární prevence, které se úzce vážou k hlavnímu principu strategie prevence rizikového chování, jímž je výchova dětí a mládeže ke zdraví, snaha o zachování integrity osobnosti a osvojení pozitivního sociálního chování. Klíčovým prvkem je z hlediska školské primární prevence nabídka strukturovaných aktivit volného času, podpora zdravého životního stylu, soubor bezpečnostních pravidel, kterými se pro oblast rizikového chování škola řídí. Zdaleka nejde pouze o to, co je v samotném školním řádu, ale také o různé doplňkové aktivity směřující k podpoře aktivního zapojení dětí a rodičů do chodu školy, občanské iniciativy a lepší vazby na místní komunitní programy.

2.1 Historie školské prevence rizikového chování

Primární prevence rizikového chování představuje nehomogenní soubor různých přístupů a intervencí, které jsou obsaženy v několika různých koncepcích. Doprovází preventivní programy od samého počátku a nejsou žádnou „českou specialitou“. Jedná se o velmi citlivé téma téměř na všech úrovních Evropské unie. Dodnes není zcela zřetelně popsána hranice mezi tzv. školskou prevencí, zdravotnickou prevencí a prevencí kriminality. Všechny tři se vzájemně doplňují, často se však také překrývají. Tento fakt je patrný a promítá se zákonitě do národních koncepčních dokumentů. Současný proces integrace je náročným a dlouhodobým úkolem, a proto má jeho realizace těžiště spíše v komunikaci než obsahu. V odborné rovině není velký problém najít společnou platformu, ale je nutné nacházet různá kompromisní řešení a není možné na vše vytvořit pravidla. Před rokem 1989 nelze

v primární prevenci hovořit o žádném jednotném systému. Tato oblast spadala do působnosti Ministerstva zdravotnictví a jeho Ústavu zdravotní výchovy a výchovy v oblastech dotýkajících se ochrany zdraví a prevence obecně. Neexistoval žádný oficiální dokument, který by preventivní systém na vládní úrovni definoval, a také tato oblast neměla vytvořený žádný koncepční, ekonomický a technický rámec. Výjimku tvořil dokument „Boj proti negativním jevům mládeže“, který byl schválen na vládní úrovni, nicméně jeho charakter byl spíše moralizující a ideologický. Existovaly samozřejmě sporadické aktivity spojené často s realizací informačních kampaní, často zajišťovaných lékaři, sestrami atd. Především se jednalo o různé typy letáků a plakátů. V tehdejší ČSSR žádný výzkum efektivity prevence neexistoval a nebyl snadný přístup ani do světových odborných periodik vycházejících v západní Evropě a Spojených státech. Tím, že neexistovalo nic jako školní prevence a neexistoval žádný ucelený systém, samozřejmě neexistovali ani specialisté v prevenci. Prolistováním starších ročníků můžeme vidět, že tématem prevence se tu a tam zabývají někteří z psychologů a psychiatrů, nikdy však tato aktivita nedostala systematický ráz. V této době byla obecná představa o primární prevenci velmi nejasná. V polovině 90. let již např. existovaly systematické aktivity v oblasti přímého provádění preventivních programů, také v oblasti školení a tréninku pedagogů. V období mezi lety 1995 – 1997 se poprvé začíná vážněji diskutovat o problémech primární prevence a o způsobu jak ji koordinovat a provádět. Z hlediska primární prevence ve školách a školských zařízeních bylo v období začátku druhé poloviny 90. let důležité, že se v odborných kruzích začala formovat představa o tom, jaká by měla být. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) se zasloužilo v tomto období o nastartování některých pozitivních trendů, na které bylo později navázáno. Zejména se jednalo o proces postupné profesionalizace přístupu k primární prevenci založený na vědecky ověřitelných znalostech. Položení prvních základů aplikace tohoto přístupu se ukázalo v naší zemi při revizi stavu primární prevence v letech 2001 – 2002 být velmi podstatné a důležité. I přes výsledky, jichž bylo v primární prevenci dosaženo v polovině 90. let, je možné následné období označit za krok zpět. Došlo k přerušení linie vývoje primárně preventivních programů a ministerstvo tím vyjádřilo změnu postoje vůči primární prevenci přenesením na odbor č. 5 pro mládež a tělovýchovu z původního odboru č. 24 pro speciální školství a prevenci. Tento krok měl významné negativní důsledky a došlo k destrukci obtížně se rodícího konceptu strategie. Zahraniční zdroje (White et al., 1997 cit. podle Miovský et al., 2012, s. 18) opakovaně upozorňují na nedostatky pre-

ventivních programů a upozorňují na nezbytnost cílených intervencí, které reflektují specifické potřeby a zkušenosti. S těmito následky tehdejšího kroku se potýkáme dodnes. Konec 90. let způsobil celkové zpomalení vývoje preventivních programů a několika oblastech znamenal dokonce koncepční rozvrácení, v té době stále ještě křehkého systému preventivních programů. Zlepšení situace v prevenci nastalo po opětovném přenesení zodpovědnosti za primární prevenci uvnitř MŠMT na odbor speciálního školství a prevence, kterému se podařilo sestavit pracovní skupinu složenou ze zástupců všech zodpovědných rezortů a zástupců poskytovatelů služeb a krajů. Tímto byl iniciován velmi důležitý ozdravný proces směřující k plné profesionalizaci primární prevence a zlepšení stavu koordinace a kontroly a následně také stabilizace jejího financování. V průběhu let pracovní skupina složená ze zástupců státních i nestátních organizací připravila aktualizace MES (Minimální evaluační set) speciálně pro oblast primární prevence, a tak otevřela cestu ke vzniku prvního uceleného návrhu, tedy o pokus vytvořit jednotný rámec pro vykazování jakékoli preventivní intervence, evidenci a snahu sjednotit celý proces, aby umožňoval zahájení procesu dlouhodobého sledování, vyhodnocování výkonnosti jednotlivých poskytovatelů a pozorování náročnosti práce s různými cílovými skupinami (Miovský et al., 2012).

2.2 Školní preventivní program

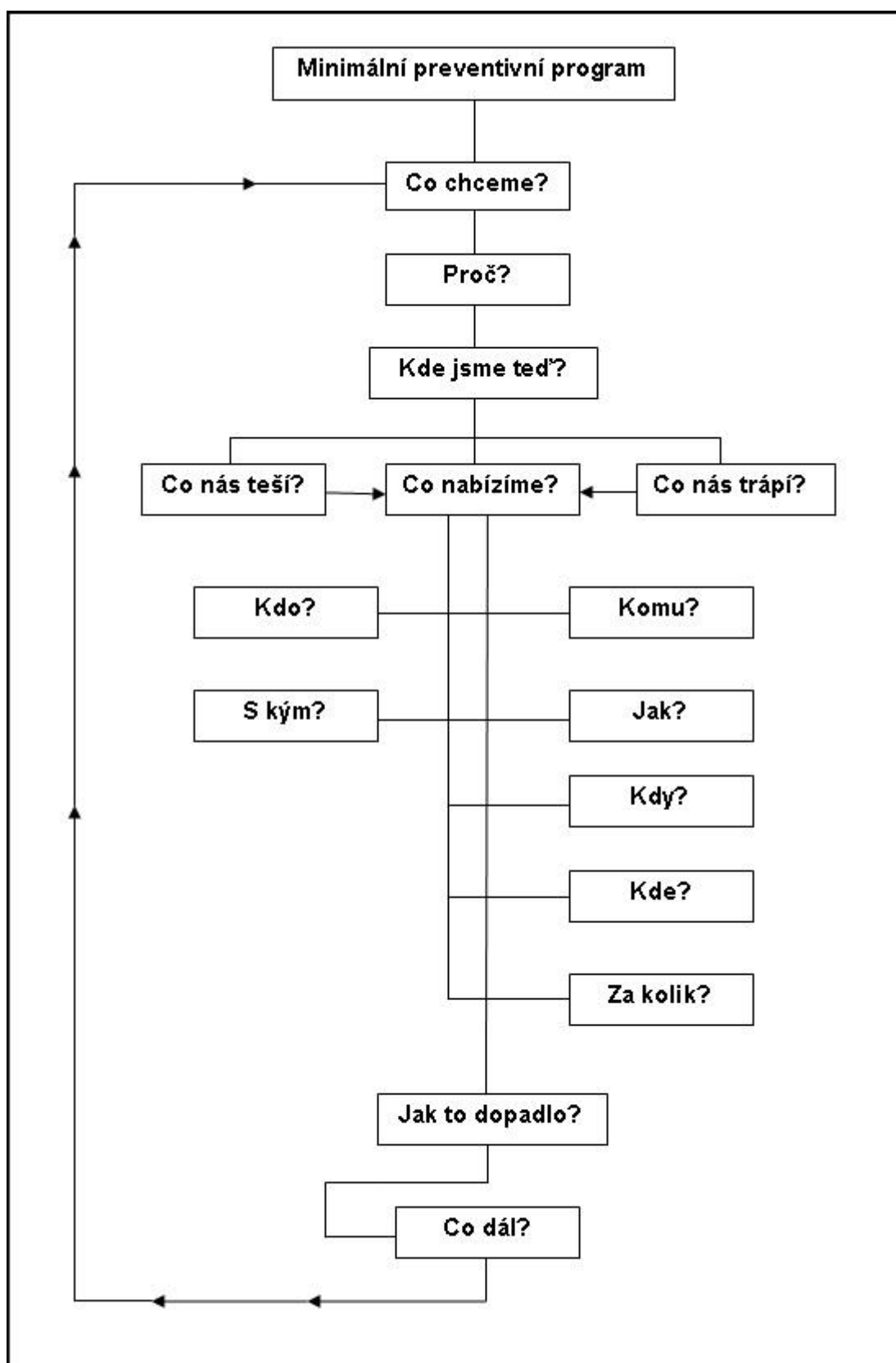
Skácelová (cit. podle Miovský, 2012, s. 101) popisuje školní preventivní program (dále též ŠPP) jako dlouhodobý preventivní program pro školy a školská zařízení a je součástí vzdělávacího programu. Škola má pro něj pouze omezené časové, personální a finanční možnosti a je nutné klást důraz na co nejvyšší efektivitu při možných zdrojích. ŠPP má jasně definované dlouhodobé a krátkodobé cíle a je plánován tak, aby mohl být řádně proveden. Musí být přizpůsoben kulturním, sociální a politickým okolnostem a také struktuře školy nebo specifické populaci. Program musí důsledně respektovat rozdíly ve školním prostředí, oddalovat a bránit výskytu nebo snižovat výskyt rizikového chování a zvyšovat tak schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí. Přitom se snažíme o co nejdélší trvání efektu působení programu, jež by měl pomáhat jedincům pocházející z nejvíce ohrožených skupin (dětem, cizincům) při ochraně jejich lidských práv. Program musí podporovat zdravý životní styl (chuť do života, výchova ke zdraví, tělesné i duševní blaho, výživa, pohybové aktivity, pocit spokojenosti apod.) a být zdrojem podnětů pro zpracování a realizaci minimálního preventivního programu.

2.3 Minimální preventivní program

Podle Sikorové (2012, s. 142) je MPP definován jako: „*součást výchovně vzdělávacího programu školy, který by měl zajišťovat návaznost školních aktivit na kvalitní způsoby trávení volného času a optimální spolupráci mezi rodinou a školou. Je vypracován vždy na příslušný rok jako souhrn tzv. krátkodobých cílů primární prevence, nebo v časově delším horizontu jako tzv. dlouhodobá preventivní strategie. Výhodou programu je, že odráží specifika regionu a školy, vychází z aktuální situace na škole a reflektuje evaluaci průběhu předchozího období (školního roku).*“

Minimální preventivní program (MPP) jak uvádí Miovský, Skácelová a Čablová (cit. podle Miovský et al., 2010) je obecný rámec pro již zmiňovaný školní preventivní program. Cílem MŠMT ČR bylo jeho prostřednictvím základní představu o tom, co by měl dlouhodobý a komplexní školní program splňovat a být přitom součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu nebo z dosud platných osnov a učebních plánů. Je konkrétním dokumentem zaměřeným na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich sociální a osobnostní rozvoj a také na rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Měl by obsahovat specificky zaměřené programy na jednotlivé formy rizikového chování a je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce se žáky a zapojení celého pedagogického sboru školy ke spolupráci se zákonnými zástupci žáků. MPP by měl mít minimálně 3 části: soubor pravidel pro zvýšení bezpečnosti dětí na školních akcích i ve škole, program pro rozvoj dovedností pro život (Life-skills), který se skládá z programů zaměřených na rozvoj sociálních dovedností (Social-skills) a dovedností sebeovlivnění (Self-management) a v neposlední řadě by měl mít program specificky zacílený na jednotlivé formy rizikového chování. Zodpovídá za něj školní metodik prevence a je zpracováván na období jednoho školního roku. Je průběžně vyhodnocován a podléhá kontrole České školní inspekce. Písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace je součástí výroční zprávy o činnosti školy za školní rok.

Pro zpracovávání vycházíme z dostupných vnitřních i vnějších zdrojů školy a využíváme jich v následujících oblastech. Celkovou podobu schématu tvorby a logické struktury MPP zachycuje obr. 2, kde je patrné v jakých krocích postupujeme a na jaké otázky musíme být v jednotlivých fázích schopni odpovědět.

Obr. 2 Pomůcka při přípravě a tvorbě MPP (Miovský et al., 2012, s. 104)

2.4 Školní metodik prevence

Preventivní programy jak uvádí Procházka (2012), musí být na škole realizovány teoreticky i prakticky pod vedením připraveného pracovníka – metodika prevence. Musí disponovat základními teoretickými znalostmi a mít též praktické dovednosti v práci s cílovou skupinou. Pracovník primární prevence na škole potřebuje soustředit informace o institucích zabývajících se primární, sekundární i terciální prevencí a dokázat je využívat při preventivní práci. Pokud disponuje informacemi o síti odborných a poradenských služeb v regionu, pak může tyto vazby využívat pro realizaci programů a pro intervenční zásady při výskytu problémů ve škole. Je patrné, že role metodika školní prevence je velmi složitá a vyžaduje systematickou přípravu. Nemůže fungovat jen na bázi dobrovolnosti nebo na formálním „vyřešení“ situace jmenováním někoho z učitelů ve škole.

Knotová (2014, s. 53 – 54) definuje školního metodika primární prevence jako učitele, ale zároveň i poradenského pracovníka ve škole, který je zodpovědný za prevenci rizikového chování. Hlavním jeho úkolem je tvorba minimálního preventivního programu školy a koordinace jeho plnění. Cílem práce školního metodika prevence je předcházet rozvoji rizikových projevů v chování žáků. Legislativa předepisuje vzdělání a vymezuje náplň standardních činností.

Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Školní metodik prevence vykonává činnosti koordinační, metodické, informační a poradenské. Vede také písemnou dokumentaci a podle Miovský et al. (2012) metodická a koordinační činnost zahrnuje:

- koordinaci tvorby a kontroly realizace preventivního programu školy a participaci na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, násilí, vandalismu a dalších typů rizikového chování,
- metodické vedení činnosti učitelů školy v oblasti prevence rizikového chování
- koordinaci vzdělávání pedagogů školy v oblasti prevence rizikového chování a přípravy pro realizaci aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců,

- kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a následné péče v případě akutního výskytu rizikového chování,
- koordinaci spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy s metodikem preventivních aktivit v pedagogicko-psychologické poradně a s odbornými pracovišti, které působí v oblasti prevence,
- shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných zařízení a zajištění zpráv v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů,
- vedení písemných záznamů, doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržený a realizovaná opatření.

Informační činnosti, jak dále uvádí Miovský et al. (2012), školního metodika prevence zahrnuje:

- zajišťování a předávání odborných informací ohledně problematiky rizikového chování, o nabídkách programů a o metodách a formách specifické primární prevence,
- prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností,
- aktualizování a vedení databáze spolupracovníků školy pro oblast primární prevence (střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny aj.),
- poradenské činnosti, vyhledávání a pedagogickou diagnostiku žáků s rizikovými projevy, spolupráci s třídními učiteli při zachycování varovných signálů,
- přípravu podmínek pro integraci žáků s poruchami chování ve škole a koordinaci poskytování poradenských a preventivních služeb školou a specializovanými školskými zařízeními.

Škola musí pro práci školního metodika prevence zajistit potřebné provozní podmínky, ke kterým patří důstojné prostředí pro konzultace s žáky a jejich rodiči a pomůcky nezbytné pro výkon činností. Pracovna musí umožnit také vedení evidence a dokumentace o žácích, v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. Škola má povinnost zajistit ochranu důvěrných a citlivých údajů v souladu s pravidly.

2.5 Spolupráce s vnějšími subjekty

Seznam důležitých právních předpisů vztahujících se ke školství:

- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon);
- zákon č. 198/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících;
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí;
- zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže;
- zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů;
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon;
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník;
- vyhláška č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních;
- vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných;
- metodický pokyn č. j. 20 006/2007-51, k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních;
- metodický pokyn č. j. 25 884/2003-24, o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané;
- metodický pokyn č. j. 24 246/2008-6, k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení (Knotová, 2014, s. 15).

2.5.1 Zajištění sociálně-právní ochrany dětí

Jak uvádí Veselá (cit. podle Miovský et al., 2012, s. 157) sociálně-právní ochrana dětí je oblastí veřejného práva a jejím posláním je ochrana dětí před nebezpečnými a nepříznivými

vlivy. Tato ochrana je stvrzena řadou zákonů a mezinárodních dokumentů, jež představuje soubor různých opatření a nástrojů, které je nutno používat včas, vhodně i účelně a sledují zájem a blaho dítěte. Sociálně-právní ochranu zajišťují orgány (OSPOD), které v řadě případů se při své činnosti vměšují do rodinného i soukromého života. To vše pouze v dovolených případech zákonem. Principem jejich činnosti je preventivní působení na rodinu působením veřejné moci, kdy jsou vztahy uvnitř ní významně zasaženy. Orgány s obecnou působností jsou v této oblasti soudy a orgány (Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské a obecní úřady, poradní sbory, komise pro sociálně-právní ochranu a dále např. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí určené zákonem o sociálně-právní ochraně dětí – zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

2.5.2 Policie ČR na půdě škol

Ozbrojeným bezpečnostním sborem je Policie ČR a jeho roli, působnost a kompetence upravuje zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR. Podle tohoto zákona je úkolem policie chránit bezpečnost osob a plnit úkoly podle trestního řádu. Protiprávní jednání, jež se stalo při poskytování školské služby, bude prošetřovat obvodní oddělení policie nebo neuniformovaná složka, tedy kriminalisté a specialisté na mládež. Územní odbory a městská ředitelství odpovídají původním okresům. Nad nimi je krajské ředitelství policie, které regionálně odpovídá samosprávným krajům. Celá policie je řízena policejním prezídiem a podléhá ministerstvu vnitra. *„Je nutné odlišovat Policii ČR od obecních (městských) policií. Obecní policie je orgánem obce, do jehož kompetence nepatří šetření činnosti. Roli obecních policií upravuje zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii“*, jak popisuje Veselá (cit. podle Miovský et al., 2012, s. 160).

Procházka (2012, s. 177) v rámci prevence zdůrazňuje, že je škola v kontaktu s Preventivní informační skupinou Policie ČR (PIS). Je zřizována u okresních nebo městských ředitelství Policie ČR a poskytují školám či školským zařízením informační a poradenskou činnost. Znalost situace napomáhá škole v realizaci preventivních programů. *„Spolupráce školy s Policií ČR by měla nastat již v rámci prevence, nikoliv až po výskytu sociálně patologického jevu.“*

3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Nástup do mateřské školy je pro dítě významným mezníkem. Poprvé dobrovolně rodiče odevzdávají své dítě mimo rodinný kruh na delší dobu, pokud tedy předtím neměli place-nou paní na hlídání nebo neměli dítě v jeslích. Dítě se setkává s dětmi, jež mají jiné hodno-ty a pocházejí ze zcela jinak orientovaných rodin. Jeho život se zkomplikuje, ale zároveň obohatí, protože paní učitelka dělá spoustu věcí jinak než máma a ve školce platí jiná pra-vidla, než na jaká bylo z domova zvyklé. Učí se úplně novým sociálním dovednostem, na-příklad jak se zapojit do skupiny, jak nebýt stále středem pozornosti, jak spolupracovat a jak se prosazovat (Jungwirthová, 2009).

Co říká školský zákon o smyslu a cílech předškolního vzdělávání, definuje Těthlová (2008) následovně: *„předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení zá-kladních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.“*

V předškolním věku popisuje Kořátková (2008, s. 9 – 10), že dítě je silně vázáno se svými nejbližšími a ti s ním, což může pro dítě vytvářet komplikované výchozí situace a ztěžovat mu tak přirozenou orientaci v nových podmínkách. Je to náročné období pro dítě, ve kte-rém prožívá rozporuplně své touhy současně s nejistotami a obavami. Stejně tak je tomu i u rodičů. Mateřská škola je v současné době významně orientována na rozvoj osobnosti kaž-dého dítěte a na kultivaci vzájemných vztahů mezi dětmi. Každá školka pro svou práci připravuje vlastní program a snaží se vycházet z toho, jaké děti mají potřeby, kde se nachá-zí, které do ní přicházejí, čím může především zaujmout a snaží se motivovat pro položení základu učít se. Mateřské školy oslovují i rodiče, aby vztahy byly pozitivní a ne striktně oddělené, také aby dítě chápalo svět, který se před ním otevírá, jako dobrý a společný. Předškolní věk je chápán jako období od tří do šesti let, na němž se jistě hojně podílí vyu-žívaná možnost rozšířit rodinnou výchovu o mateřskou školu. Účastní se ho ale i děti starší s odkladem povinné školní docházky, výjimečně děti mladší. Obec je povinna zajistit dítě-ti, které má v místě obce trvalé bydliště, rok před zahájením povinné školní docházky umístění v mateřské škole. V tuto dobu je dítě obecněji chápáno jako utvářející se osobnost

a je objektem zájmu specializovaných disciplín z oblasti pedagogiky, psychologie, speciální pedagogiky nebo disciplín např. sportovních či uměleckých. Období hledání, jak naplnovat nové podoby pedocentrického přístupu nastalo od roku 1990, v němž se zaměřuje na cíle, obsah práce, metody k podnícení, rozvoji a kultivování vrozených schopností dětí i k získávání poznatků a zkušeností. Dítě se v přirozených situacích učí, jak komunikovat a žít s druhými lidmi, jak řešit nedorozumění, jak prosazovat své zkušenosti a nápady. Pedagogické záměry směřují k vytváření klidného a bezpečného klimatu prostřednictvím oceňování nekonfliktního řešení, podněcování pozitivních vztahů a spolupráce v herním partnerství.

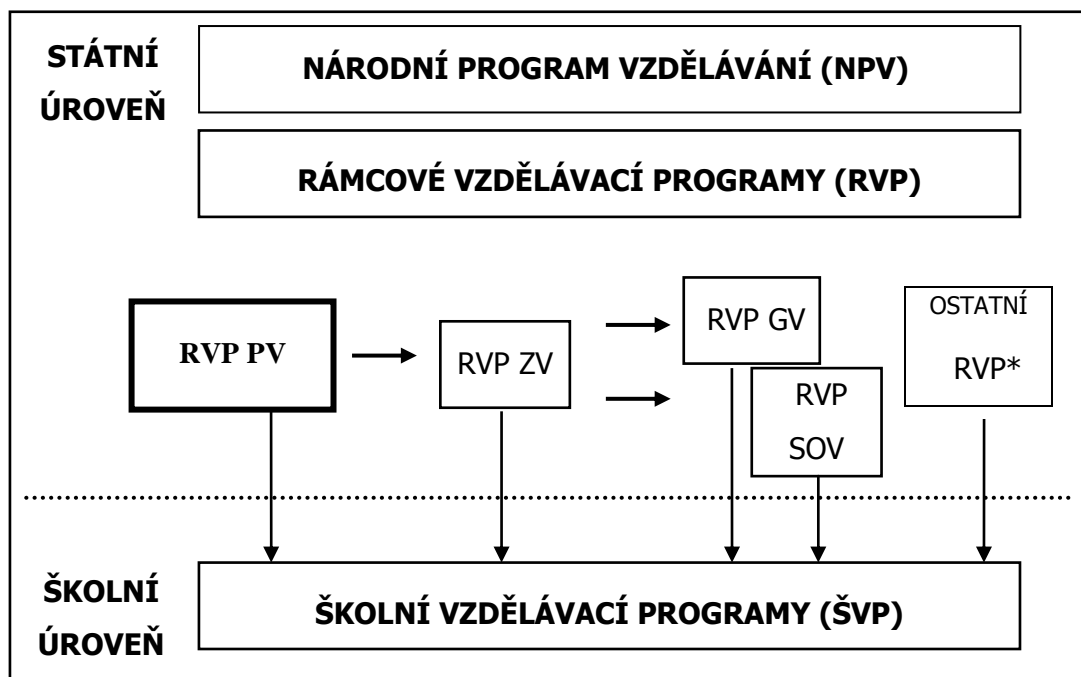
3.1 Systém předškolního vzdělávání v České republice

Školským zákonem se podle RVP PV (2004) předškolní vzdělávání stává legitimní součástí systému vzdělávání, jež představuje počáteční stupeň organizovaného vzdělávání a řízeného požadavky a pokyny MŠMT. Předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami, popř. je realizováno v přípravných třídách základních škol. V rámci vzdělávací soustavy je mateřská škola legislativně zakotvena jako druh školy. Dělí se organizačně na třídy věkově homogenní či věkově heterogenní, stejně tak je možné do běžných tříd zařazovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami a tak vytvářet třídy integrované. Podle školského zákona je poskytování předškolního vzdělávání veřejnou službou. Jungwirthová (2009, s. 136) popisuje „*systém našeho předškolního vzdělávání jako výborný i ve srovnání s vyspělými evropskými zeměmi. Běžné školky naprosto naplní všechny potřeby předškolního dítěte. Pokud se stane, že nám nebo dítěti nesesedne konkrétní třída nebo paní učitelka, obvykle stačí zamířit do dveří vedle a problém je vyřešen.*“

3.2 Rámcový vzdělávací program

Od roku 2002 se ověřoval a od roku 2004 je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) v platnosti, jak dále uvádí Koťátková (2008, s. 129). Mateřské školy se tímto staly součástí vzdělávacího systému a mají svůj vzdělávací program stejně jako další jednotlivé stupně škol. Všechny složky mají za povinnost vypracovat si svůj školní vzdělávací program a vycházet v něm z principů rámcového programu. RVP PV není zpracován tak, aby se podle něj přímo pracovalo, ale aby byl vytvořen základ kam a v jaké šíři směřovat děti předškolního věku ve vzdělávání, jaké jsou základní principy pro práci

s dětmi při rozvíjení jejich schopností, poznatků a dovedností. Rámcové i školní vzdělávací programy jsou dokumenty veřejnými přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.

Obr. 3 Systém kuriklárních dokumentů

„RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP GV – Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání; RVP SOV – Rámcový vzdělávací program (programy) pro střední odborné vzdělávání. * Ostatní RVP – rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové“ (RVP PV, 2006, s. 5).

Přiblížit tento materiál je důležité proto, aby si rodiče představili, že učitelky v mateřských školách mají určité profesní úkoly, které vytvářejí maximálně příznivé prostředí pro život dětí v mateřské škole a tím vedou k rozvoji a vzdělávání jejich dítěte a v celé jeho radostné složitosti. V RVP PV (2004, s. 6) naznačují směr vzdělávacího působení na děti v mateřských školách **hlavní principy vzdělávací práce s předškolními dětmi** a těmi jsou:

- akceptovat přirozená vývojová *specifika dětí předškolního věku* a důsledně je promítat do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání,

- umožňovat rozvoj a vzdělávání *každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb,*
- vytvářet *základy klíčových kompetencí,*
- definovat *kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků,*
- *zajišťovat srovnatelnou pedagogickou účinnost vzdělávacích programů,*
- vytvářet prostor pro *rozvoj různých programů a koncepcí,*
- umožňovat mateřským školám *využívat různých forem i metod vzdělávání, přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám,*
- poskytovat využitelná rámcová kritéria pro *vnitřní i vnější evaluaci.*

RVP PV je členěn podle Struktury vzdělávání a odborné přípravy v Evropě (2009/10, s. 16) do vzdělávacích oblastí: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnosti a Dítě a svět. Dále jsou hlavními složkami programu spontánní hry a pohybové činnosti dětí, z nichž se část odehrává ve venkovních prostorách mateřské školy či na vycházkách. Rovněž rozvoj osobnosti a socializace podporují činnosti spojené s literární, uměleckou a mravní výchovou. Tyto všechny činnosti podporují a zdůrazňují citové zapojení. Nedílnou součástí režimu je spánek a pobyt venku. Školní vzdělávací program uvádí přístupy, formy a metody práce a v souladu s nimi by si měl pedagog připravit svůj plán – třídní vzdělávací program tak, aby odpovídal svým obsahem věku, možnostem, zájmům a potřebám dětí a svou formou způsobu práce pedagoga. Pověětšinou si jej pedagogové připravují průběžně a operativně je upravují. Mateřské školy rozšiřují nabídku programů např. o umělecké aktivity, cizí jazyky, plavání a programy pro nadané děti. Některé mateřské školy se na základě dohody Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy s firmou IBM od roku 2002 zúčastňují programu pro zavádění počítačů do škol (KidSmart Early Learning Programme).

3.2.1 Rámcový vzdělávací program v kontextu primární prevence rizikového chování

Klíčové kompetence podle RVP PV (2006, s. 11 – 14) v současném vzdělávání reprezentují cílovou kategorii, vyjádřenou v podobě výstupů. Obecně jsou v kuriklárních dokumentech formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležité pro osobnostní rozvoj. Kompetence dále představují soubory činnostně zaměřených a prakticky využitelných výstupů, které se propojují a doplňují. V předškolním věku dítěte mohou být vytvářeny, sice elementární základy klíčových kompetencí, avšak důležité pro započetí systematického vzdělávání, ale zároveň pro jeho další životní etapy i celoživotní učení. Pro předškolní vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence činnostní a občanské.

Děti by měly na konci předškolního vzdělávání tyto kompetence zvládat, uvedu jen ty kompetence, které souvisí s PPRCH:

Kompetence k řešení problémů

- v bezprostředním okolí si všímá dění i problémů,
- řeší problémy, na které stačí; pro něj známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně, náročnější s pomocí dospělého,
- postupuje cestou pokusu a omylu, experimentuje, zkouší – problémy řeší na základě bezprostřední zkušenosti,
- uvědomuje si, že vyhýbat se řešení problému nevede k cíli, ale že je uvážlivé řešení naopak výhodou,
- pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu, nebojí se chybvat.

Dalo by se říci, že v kontextu PPRCH tyto kompetence vedou k chování, jež nepřehlídí situace ve spojitosti s šikanou, dále vedou k citlivému vnímání nežádoucích změn ve třídě; vnímání agresora a jeho oběti; včas se naučit řešit situaci a obrátit pro pomoc.

Sociální a personální kompetence

- umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej, samostatně se rozhoduje o svých činnostech,
- dětským způsobem projevuje ohleduplnost a citlivost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování, ubližování, agresivitu a lhostejnost,
- v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku, je schopné respektovat druhé, vyjednávat a uzavírat kompromisy,
- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů,
- spolupodílí se na společenských rozhodnutích, dodržuje dohodnutá pravidla a přizpůsobí se jim,
- chová se obezřetně při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích, umí odmítnout nevhodné chování, které je mu nepříjemné.

Tato kompetence vymezuje vhodné a nevhodné chování a učí děti se v tom orientovat; buduje v dětech citlivost, empatii a úctu k druhým, vede k vědomí pomáhat slabším; prevence před lidmi s rizikovým chováním a vede k netoleranci nevhodného chování.

Činnostní a občanské kompetence

- má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení, váží si práce i úsilí druhých, dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých,
- má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami,
- spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky a uvědomuje si svá práva a práva druhých, učí se je hájit a respektovat.

Preventivně tato kompetence působí na vztahy mezi lidmi, na respektování pravidel a pochopení nutnosti jejich dodržování; dítě si uvědomuje hodnotu vlastního já, svého zdraví a vztahů a v neposlední řadě buduje v dítěti slušné chování vůči sobě i ostatním.

3.3 Spolupráce s rodiči v rámci prevence

Podstatnou oblastí školní prevence je vytvoření systému spolupráce s rodiči. Vzájemná spolupráce rodiny a školy velmi přispívá k prospěchové úspěšnosti i k prevenci sociálně patologických jevů. Nestačí pouhé docházení do rodičů na smluvené schůzky, ale i neformální setkávání a vytváření společenských vztahů školy a veřejnosti. Spolupráce s rodinou dětí, které se chovají rizikově, je jiným problémem. Spolupráce s takovou rodinou je velmi složitá a mnohdy přesahuje znalosti, možnosti i zkušenosti pedagogů. Často daleko lépe než rodič si dovede proměn v chování a projevu dítěte všimnout právě pedagog. Mnoho rodičů se takovéto spolupráce brání a vyjadřují nedůvěru různými způsoby (Procházka, 2012, s. 176).

Například Svobodová et al. (2010) uvádí, že „*klíčovou změnu vztahu mezi školou a rodiči přinesl do mateřských škol nejen Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, ale především politické změny a demokratizace společnosti.*“ Úkolem mateřské školy je v úzké vazbě na rodinnou výchovu doplňovat a zajišťovat jeho další vzdělávání. Z pohledu učitelky to znamená, že rodiče by měla přijmout jako partnera a odborníka, s kterým by se měla radit, respektovat ho, naslouchat jeho názorům, ale ne proto, aby ho vzápětí pokárala a radila mu, jak vychovávat správně dítě, ale proto, aby společně našli optimální cestu pro vzdělávání dítěte. Je to tak ale skutečně? Vztah mateřské školy a rodiny je zatěžkán obavami učitelů a vzpomínkami i zkušenostmi rodičů. Vzpomínky na mateřskou školu jsou často poznamenány zkušenostmi s nucením do spánku i do jídla s jednotností a přílišnou organizovaností života v mateřské škole. Rodiče, které přijali nedostatky totalitní předškolní výchovy jako fakt prospěšný dítěti je druhý extrém. Očekávají, že mateřská škola bude kompenzovat vše, co oni ve výchově nezvládli. Dále ve vztahu k mateřské škole předpokládají, že ho odnaučí vybíravosti v jídle, naučí hygienickým návykům, správně vyslovovat a komunikovat, slušně se chovat, připraví ho na školu a rozvinou všechny vlohy a předpoklady. S obavami a pozitivním očekáváním dávají své děti do mateřské školy současní rodiče. I dnešní děti jsou výrazně náročnější. Často se stává, že do mateřské školy nastupují děti vybavené dudlíkem a plenou nebo je dítě ještě kojeno a odmítá pevnou stravu, neumí si hrát, ale ovládá počítač. Rodiče požadují výuku cizích jazyků, hru na flétnu, plavání, keramiku, ale zároveň sterilně čisté prostředí, a aby bylo dítě v mateřské škole šťastné a našlo tam kamarády. I na zkušenou učitelku je toho někdy moc a nemůžeme se divit, že

některé učitelky mohou naopak vnímat rodiče jako potencionální ohrožení. Učitelce partnerství s rodičem může přinášet možnost lépe poznat dítě a jeho svět. Pro rodiče toto partnerství může mít přínos v poznání metod a způsobů vzdělávání. Učitelka může nabídnout vzory v komunikaci s dítětem, pomoci najít vzdělávací cestu pro dítě, jež mu bude vyhovovat a rozvine jeho předpoklady.

3.3.1 Komunikace s rodiči

Určitá specifika má komunikace učitele s rodičem a jen při základních pravidlech může učitel přidat nadstavbu, jež bude tato specifika reflektovat. Z mnoha definic komunikace nám poslouží tato: „*Komunikace je proces vytváření významu mezi dvěma nebo více lidmi*“ podle Tubbs (1991 cit. podle Čapek, 2013, s. 127). Každá komunikace, byť je krátkodobá, vytváří vztah. Komunikační událost se skládá ze šesti složek (Vybíral, 2009 cit. podle Čapek, 2013): sdělujeme obsah, svůj postoj vyjadřujeme k obsahu, signalizujeme své emoce, vyjadřujeme svůj vztah ke komunikačnímu partnerovi, prozrazujeme atributy sebe samého (jak jsme vtipní, klidní apod.) a také vyjadřujeme představu o tom, jak bude komunikace pokračovat (loučíme se formálně, nebo se sympatiemi?). Velký rozdíl je, zdali vedeme komunikaci suportivně (podporujeme druhého, aktivně nasloucháme, jsme empatičtí) nebo defenzivně (komunikace je neosobní, stažená, chytáme ho za slovo, protože nesledujeme význam). Také je rozdíl, zda vede komunikaci s učitelem rodič, jehož dítě má učitele rádo a doma ho chválí - nebo naopak, zda učitel dobře spolupracuje s rodiči, který pořádá pro učitele různé akce, zve je do školy – anebo ne (Čapek, 2013).

3.4 Závěrem – problémy realizace školní prevence jako prostor pro sociální pedagogiku

Jak již bylo uvedeno v úvodu, vedle nezastupitelné role rodiny při hledání, volbě a dotváření životního stylu člověka připadá významná úloha škole. Vyřešení tohoto problému i úkolu je založeno na odborné připravenosti pracovníků v primární prevenci, kteří budou schopni škole pomoci realizovat programy a budou ji doprovázet při tomto úkolu. Zatím je do značné míry odpovědný jeden jmenovaný učitel za realizaci prevence. Učitel se na základě administrativního rozhodnutí vedení školy stává metodikem prevence, a to bez ohledu na to, zda má zkušenosti z předchozí praxe s nějakou formou školní preventivní práce. Jeho zapojení a jmenování učitele metodikem prevence do realizace programů je mnohdy

problematické. Autoři výzkumů monitoringu preventivních programů mimo jiné uvádějí, že nejčastěji jsou žáci na školách v rámci prevence informování o rizikových drogách. Zajímavé je, že informace, které úzce souvisí s problematikou drog, tedy to, jaké existují možnosti pomoci při problémech s drogami, jsou již méně časté. Za problém uvádějí autoři nízký výskyt programů zaměřených na trénink potřebných dovedností. Výčet tematického zaměření preventivních aktivit na školách uvádí, že ze strany učitelů je největší poptávka po tématech, které mapují nejvíce rozšířené typy rizikového chování ve školách. Zaměřili se na témata jednající o prevenci kouření, pití alkoholu a užívání marihuany. Dále taky na agresivitu mezi dětmi, na výskyt násilí mezi dětmi a na otázky záškoláctví. Škola musí řešit řadu výchovných problémů, které mají hluboké společenské souvislosti. Jsou to problémy, které si škola nezpůsobuje sama, ale intervenují negativně do jejího života ze souvisejícího prostředí, z širší společenské reality. Postavit základ předcházení a vyřešení těchto jevů pouze na školu přenesením na jednoho z učitelů odpovědnosti za programy, není možné, a to bez ohledu na výborné výsledky, které má v preventivně výchovných postupech řada škol. Součástí odborného minimumu se může stát sociální pedagog spolu se školním psychologem, jež budou pro školu zajišťovat odpovídající pomoc a služby. V rámci celé řady regionálních projektů již byly potvrzeny výsledky pozitivní role takovýchto expertních zásahů, které našly uplatnění jen u několika škol zapojených do projektů, zatím se nestaly systémem. Škola je přitom ideálním prostředím, ve kterém se dá prevence a výchova realizovat systematicky, dlouhodobě, v optimálním životním období dítěte a na široké populaci. „*Budeme – li prevenci a výchovu provádět profesionálně a efektivně, předejdeme výrazným problémům. I zde tedy má sociální pedagogika prostor pro prosazení svých možností, i zde je prostor pro uplatnění profesionálních sociálních pedagogů*“ (Procházka, 2012, s. 178 – 179).

II. TEORETICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A CÍL VÝZKUMU

Je nutné si na počátku realizace výzkumu stanovit výzkumný problém, který ovšem předpokládá jistý vhled, znalost do dané problematiky. V současné době osobně pracuji jako učitelka v mateřské škole, proto je můj náhled zcela podložen vlastními zkušenostmi. Podle Slovníku pedagogické metodologie, je výzkumný problém „*jasná a jednoznačná otázka (výrok), na kterou výzkumník hledá odpověď*“ (Maňák, Švec a Švec, 2005, s. 117). Výzkumný problém diplomové práce je zaměřena na současný stav primární prevence rizikového chování ve vzdělávání dětí předškolního věku ve Zlínském kraji a pro tento typ výzkumu jsem si zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Cílem práce je komplexně prozkoumat, zda jsou témata primární prevence rizikového chování zahrnuta ve školních vzdělávacích programech, zda učitelé i ředitelé mají dostatečné znalosti o již existujících preventivních programech a zdali předem připravené programy využívají. Dále si výzkumná část klade za cíl, je – li prevence prováděna systematicky, jestli ji pedagogové považují za důležitou v předškolním věku, zda je prováděna systematicky a s jakým typem rizikového chování se v mateřských školách nejčastěji potýkají. Speciální preventivní programy nejsou povinné v mateřských školách realizovat, dílčí témata týkající se prevence jsou zakotveny v RVP PV.

4.1 Hypotézy a výzkumné otázky

Vedle hlavního cíle kvalitativního výzkumu lze stanovit dílčí hypotézy, které budou potvrzeny nebo vyvráceny v závěru práce.

H1: Mateřské školy mají zahrnutou prevenci rizikového chování ve ŠVP (šikana, extrémní projevy agrese, závislostní chování, rizikové chování v dopravě, ...)

H2: Prevence je v MŠ prováděna systematicky

H3: Připravené preventivní programy jsou využívány mateřskými školami

H4: Projevy extrémní agrese jsou nejčastějším typem rizikového chování v MŠ

Základní osnovou pro samotný výzkum jsou výzkumné otázky. Vychází ze stanoveného cíle a dělí hlavní výzkumnou otázku na jednotlivé dílčí otázky. Maňák a Švec (2004, s. 12)

tento proces označují za „*pronikání do spleti různých činitelů a vazeb, k formulování otázek, které pomáhají vyčleňovat, z nichž se nakonec vyhranní skutečný problém*“.

Hlavní výzkumnou otázku si pokládám následovně: Zabývají se cíleně vybrané mateřské školy primární prevencí rizikového chování ve Zlínském kraji?

Dílčích otázek, na které se v průběhu výzkumu soustředím, jsem si připravila 30. Za klíčové otázky výzkumu považuji tyto:

- *Jaké typy rizikového chování řeší Váš ŠVP?*
- *Znáte nějaké metodické materiály zaměřené na prevenci rizikového chování? Jaké?*
- *Je vhodné začínat s prevencí rizikového chování v MŠ?*
- *Setkala jste se se speciálními preventivními programy pro mateřské školy? Jakými?*
- *Absolvovala jste nějaký seminář týkající se této problematiky, popřípadě máte za sebou nějaké studium zaměřené na tuto problematiku?*
- *Využíváte předem připravené preventivní programy?*
- *Co Vám nejvíce chybí v zavádění účinné prevence?*
- *Znáte standardy programů primární prevence a víte, jak provádět preventivní aktivity tak, aby byly efektivní?*
- *Prevence jakého typu rizikového chování je pro Vás nejdůležitější?*
- *S jakým rizikovým chováním se nejčastěji potýká Vaše mateřská škola?*

Přesné znění otázek, které byly pro všechny mateřské školy stejné, jsou uvedeny v příloze.

4.2 Metody výzkumu

Na základě položeného výzkumného problému a vzhledem k tématu mého výzkumu jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Na rozdíl od kvantitativní strategie prostupuje tento typ výzkumu do hloubky zkoumaných jevů, které se následně snaží zakomponovat do širších kontextů. Výzkumník se tímto zapojuje do neformální interakce ke zjišťovaným jevům (Maňák a Švec, 2004, s. 22). Významný metodolog Creswell definoval kvalitativní výzkum takto: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Vý-

zkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Hendl, 2005, s. 50).

Výzkumnou technikou jsem zvolila rozhovory. Prostřednictvím polo-strukturovaných rozhovorů chci provést hloubkovou analýzu, otázky během samotných rozhovorů budu dle situace měnit a doplňovat. Díky nim budu schopná zachytit odpovědi a slova v přirozené podobě.

Techniku rozhovorů označuje Slovník pedagogické metodologie za starou a často užívanou metodu. Zaměřuje se na zjišťování podrobných informací v postojích, zkušenostech, znalostech i názorech dotazovaných respondentů. Jde o volbu strukturovaných vhodně zvolených ústních otázek k řešení zvoleného problému (Maňák, Švec a Švec, 2005, s. 49).

Rozhovory byly uskutečňovány v průběhu měsíce března. Délka rozhovorů byla individuální, dle sdílnosti i časových možností respondentů. Nahrávání probíhalo individuálně v soukromí, v příjemném prostředí pro respondenty. Odpovědi nebyly zkreslovány ani ovlivňovány jinými dotazovanými. Z každého rozhovoru byl proveden audiozáznam na diktafon, který byl převeden do textové podoby. Výzkum byl proveden na primárních prepisech rozhovorů a před provedením rozhovorů byli respondenti seznámeni s tím, že rozhovory budou zachyceny pro lepší autentičnost na diktafon.

Následným vyhodnocením výzkumu jsou slovní hodnocení, shrnutí odpovědi a komentář, vyvrácení či potvrzení hypotéz, které jsou pro každou mateřskou školu určeny zvlášť. Srovnání výsledků mezi jednotlivými mateřskými školami a porovnání silných a slabých stránek je provedeno v rámci vypracované tabulky.

4.3 Výzkumný soubor

První dotazovaná osoba byl vedoucí pedagogicko – psychologického poradny. Další dotazovaná byla metodička prevence a následně jsem vedla rozhovory s ředitelkami čtyř mateřských škol ve Zlínském kraji, kde níže uvádím i stručnou charakteristiku vybraných mateřských škol.

Vedoucího a metodičku prevence z pedagogicko – psychologické poradny jsem zvolila z důvodu nejpřehlednějších znalostí o této problematice a mají v této oblasti profesionální vzdělání. Řadu cenných informací a otázek, které jsem od nich získala, jsem následně vyu-

žila v rozhovorech s ředitelkami mateřských škol. Informace se týkaly zejména o nedostatečném vzdělání pedagogů v problematice prevence nebo jak provádět prevenci rizikového chování u dětí předškolního věku. Před rozhovorem mi v každé mateřské škole poskytli školní vzdělávací program (ŠVP), kde jsem podrobně studovala cíle, kterých chtějí s dětmi dosáhnout a témata, které s dětmi probírají. Zaměřila jsem se na prevenci rizikového chování, a i když neměly samostatně vypracovaný MPP, nastudovala jsem si jejich pravidla chování ve třídě, či zjednodušené manuály týkající se prevence rizikového chování.

MATEŘSKÁ ŠKOLA 1

Tato mateřská škola má svou tradici od roku 1945. Byla umístěna v budově tehdejší obecné školy a měla jednu třídu, kterou navštěvovalo 20 dětí. V letech 1982 – 1985 byla v obci postavena nová dvojtřídní mateřská škola s kapacitou pro 60 dětí. Mateřskou školu také navštěvují děti z okolních vesnic.

Budova se nachází na okraji obce, jenž je i jejím zřizovatelem. Výhodná poloha umožňuje realizovat s dětmi turistické vycházky do nedalekého lesa i blízkých obcí. Bezprostřednost blízkosti lesa významně ovlivňuje vzdělávací program mateřské školy. Časté vycházky vedou k užšímu spojení s přírodou, k pozorování změn v přírodě, k poznávání její rozmanitosti.

V přízemí mateřské školy se nachází herna, sociální zařízení pro děti, šatna pro děti, sociální zařízení a šatna pro zaměstnance. Jednu třídu v přízemí využívá základní škola a provozuje zde odpolední školní družinu. V prvním patře se nachází herna, ložnice, sociální zařízení pro děti, šatna pro děti, ředitelna, kuchyňka, sociální zařízení pro personál mateřské školy. Vybavení mateřské školy hračkami, učebními pomůckami, materiály a doplňky je na odpovídající úrovni, průběžně je doplňováno, obnovováno dle potřeb jednotlivých tříd a dle možností školy. Hračky a pomůcky jsou umístěny tak, aby k nim děti měly volný přístup a mohly si samostatně volit svoji hru. Na školní zahradě se nachází dětské hřiště umožňující dětem rozmanité pohybové aktivity.

Hlavním záměrem je utváření prostředí, kde se budou děti cítit dobře, jistě, bezpečně a spokojeně, kde budou prožívat pocity pohody, souladu, pozitivní nálady. Je zde zajištěn řád, který umožňuje přizpůsobit aktuálně činnosti v průběhu dne potřebám dětí a změněné situaci. Nutnost dodržovat denní řád a pravidla je přímo úměrná s volností a svobodou dětí,

děti mají v mateřské škole dostatek volného pohybu. Za bezpečnost dítěte v mateřské škole odpovídají po celou dobu jeho pobytu v mateřské škole pedagogické pracovnice.

MATEŘSKÁ ŠKOLA 2

Mateřská škola se nachází v samostatné budově, která byla uvedena do užívání dne 26. 9. 1985. Mateřská škola se nachází v Otrokovicích. Budova je majetkem Městského úřadu Otrokovice, provozovatelem je Mateřská škola Otrokovice, ul. J. Žižky Otrokovice. Objekt stávající školky byl postaven v roce 1984 a slouží svému účelu doposud. Od roku 2003 budova mateřské školy zcela změnila svůj vzhled a z šedivé školky se stala barevná veselá školka se zajímavým exteriérem i interiérem.

U dětí předškolního věku se zaměřují zejména na uvolňovací cviky ruky, grafomotorické cvičení a hry a činnosti dětí pro úspěšný vstup do ZŠ. Velkým přínosem pro výchovně-vzdělávací práci bylo vypracování myšlenkové mapy pro integrovaný blok pro všechny 3 třídy. Myšlenková mapa obsahuje tematické návrhy, které jsou základem zpracování Třídního vzdělávacího programu. Základem výchovně-vzdělávací práce je neustálá komunikace s dětmi, ale i se spolupracovníky, respektování názorů dětí i dospělých. Cílem je dát dítěti pocit, že je spoluvůrcem společné práce.

MATEŘSKÁ ŠKOLA 3

Mateřská škola, jejímž zřizovatelem je obec, byla po obhájení projektu přijata do celostátní sítě „ZDRAVÁ MATEŘSKÁ ŠKOLA“, získala Osvědčení o zařazení do sítě ŠPZ. Zdravá mateřská škola je moderní alternativní projekt, jenž v ČR nemá příliš dlouhou tradici. Za hlavní pokládá „zdravé“ pojetí výchovy a vzdělávání – vytvořit zdravé prostředí, zdravé mezilidské vztahy i osvojení životních návyků a dovedností, jež budou považovány za zdravý způsob života. V této mateřské škole je vypracováno vlastní školní kurikulum s názvem „Podpora zdraví“. Chtějí společně s rodiči vychovat generaci dětí, kterým bude záležet na fyzickém a duševním zdraví člověka, kvalitních mezilidských vztazích a životním prostředí.

Předškolní věk je rozhodujícím obdobím pro získávání návyků, způsobu chování, základů životního stylu a postoje, proto myšlenka Zdravé mateřské školy je postavena na přesvědčení, že období dětství má být prožito zdravě a radostně. Záměrem je šířit tuto myšlenku dále, a to především mezi rodiči dětí. Ke zdraví neodmyslitelně patří pohoda, zdravé jídlo, pohyb a zodpovědný přístup ke každé činnosti. Ten je zajištěn především odborným peda-

gogickým vedením, motivujícím prostředím a individuálním způsobem výuky. Především chtějí děti i jejich rodiče naučit zásadám aktivní péče o své zdraví.

MATEŘSKÁ ŠKOLA 4

Dvojtřídní mateřská škola je v jedné budově s bývalými jeslemi. Po povodni byla celá zre-novovaná a vybavená novým zařízením a hračkami. Zřizovatelem je obec. Budova je vzdá-lena od zdroje hluku v části zastavěné rodinnými domky s dostatečným množstvím zeleně. Má výhodu klidného, bezprašného prostředí s vycházkami do přírody kolem plné zeleně a blízkého lesa u stadionu a koupaliště. Z jižní strany přiléhá k budově školní zahrada vyba-vena pískovišti a průlezkami pro děti. MŠ je organizovaná jako klasická, děti jsou rozděle-ny podle věku. Na přání rodičů mohou být sourozenci zařazeni do jedné třídy. Protože je v jedné budově s oddělením pro děti od 1 do 3 let, mají děti výhodu známého prostředí při přechodu do mateřské školy a i větší možnost využití léčby respiračních onemocnění inha-lační metodou i v průběhu pobytu v MŠ.

Cílem je, aby všechny děti chodily do naší školy rády. Aby všechny učitelky dokázaly umožnit dětem plně prožít dětství, bohaté na kladné citové prožitky, přispívaly k duševní-mu a hygienickému zdraví dětí, jejich tvořivé činnosti a svobodnému projevu. Režim dne je přizpůsoben podmínkám MŠ, respektuje dobu příchodu a odchodu dětí, učitelky jej při-způsobují aktuálním potřebám dětí. V MŠ je dbáno na soukromí dětí, pokud mají potřebu uchýlit se do klidného koutku a neúčastnit se společných činností, je jim to umožněno. Re-žim dne respektuje věkové zvláštnosti dětí, jejich potřeby, biorytmus a náročnost provádě-ných činností. Je volný, pevně je stanovena pouze doba stravování a odpočinku.

4.4 Sběr dat

Sběr dat probíhal dotazováním specialistů na prevenci rizikového chování v mateřských školách s metodikem prevence a vedoucím pedagogicko-psychologické poradny, kdy for-mou individuálních polo-strukturovaných rozhovorů jsem zjišťovala jejich celkový pohled na prevenci rizikového chování v předškolním věku a jejich zkušenosti s touto problemati-kou.

Následně jsem provedla individuální polo-strukturované rozhovory s ředitelkami čtyř vy-braných mateřských škol, které jsem vybrala podle toho, že jsem na mateřskou školu do-cházela v rámci povinné pedagogické praxe, také jsem oslovila známé kolegyně z prostředí

mateřských škol o možnost sjednání schůzek s paní ředitelkami nebo jsem se doslechla, že se některé mateřské školy více zabývají prevencí. V rámci sběru dat ke své diplomové práci jsem se setkala i s negativním přístupem a neochotou spolupracovat, jež narušovalo celkový průběh výzkumné části. Měla jsem připravených 30 otázek, které jsem dle potřeby rozšiřovala doplňujícími otázkami, buď vplynuly z rozhovoru, nebo některé jsem i vynechala, protože odpověď vplynula z předchozích otázek.

Před začátkem rozhovoru jsem respondentu seznámila s problematikou a terminologií prevence rizikového chování, následně jsem se zeptala, zda mohu rozhovor dokumentovat – nahrávat. Všichni respondenti s nahráváním souhlasili. Následně jsem nahraný rozhovor přepsala a vyhodnotila získaná data, potvrdila nebo vyvrátila stanovené hypotézy a na závěr jsem porovnávala klíčové otázky výzkumu. Zapisovala jsem si během rozhovorů poznámky a typy na publikace, které mě zaujaly. Byly to především publikace týkající se tématu prevence rizikového chování – zdravé tělo, zdravé vztahy ve třídě apod. V některých mateřských školách mi ochotně paní ředitelky okopírovaly zásadní části nebo přílohy ŠVP, které lze zahrnout do výzkumné části diplomové práce. Autentické přepisy rozhovorů s vedoucím pedagogicko-psychologické poradny a metodikem prevence jsou v příloze P VII a P VIII.

Přepisy rozhovorů s ředitelkami čtyř mateřských škol jsou uvedeny v přílohách P IX, P X, P XI, P XII.

4.5 Výsledky

H1: Mateřské školy mají zahrnutou prevenci rizikového chování ve ŠVP (šikana, extrémní projevy agrese, závislostní chování, rizikové chování v dopravě,...)

MŠ 1 Na základě získaných informací byla hypotéza H1 potvrzena. Tato MŠ se daným typům prevence věnuje.

MŠ 2 Na základě získaných informací byla hypotéza H1 vyvrácena. ŠVP neřeší typické projevy chování, ale zabývají se posilováním sebedůvěry.

MŠ 3 Na základě získaných informací byla hypotéza H1 potvrzena. Kurikulum podpory zdraví se zabývá danými typy rizikového chování.

MŠ 4 Na základě získaných informací byla hypotéza H1 potvrzena. Školní vzdělávací program MŠ zahrnuje všechny zmíněné typy rizikového chování.

H2: Prevence je v MŠ prováděna systematicky

MŠ 1 Na základě získaných informací byla hypotéza H2 potvrzena. Prevence v MŠ je součástí týdenního plánování.

MŠ 2 Na základě získaných informací byla hypotéza H2 vyvrácena. MŠ řeší prevenci denně či spontánně, výchovně vzdělávací činnost u dětí vychází z podnětů a potřeb dětí.

MŠ 3 Na základě získaných informací byla hypotéza H2 potvrzena. Aktivity jsou pečlivě rozplánovány do časových období.

MŠ 4 Na základě získaných informací byla hypotéza H2 potvrzena. Problematika prevence je rozložena do celého školního roku a ŠVP má stanovené cíle, kterých chtějí dosáhnout.

H3: Připravené preventivní programy jsou využívány mateřskými školami

MŠ 1 Na základě získaných informací byla hypotéza H3 potvrzena. MŠ využívá předem připravené programy.

MŠ 2 Na základě získaných informací byla hypotéza H3 vyvrácena. MŠ si tvoří své vlastní aktivity včetně doprovodných programů v ŠVP.

MŠ 3 Na základě získaných informací byla hypotéza H3 vyvrácena. Programy si MŠ přepracovala a ve spolupráci s Kurikulem podpory zdraví si témata přizpůsobují svým vlastním aktivitám.

MŠ 4 Na základě získaných informací byla hypotéza H3 vyvrácena. Připravené preventivní programy tato MŠ nevyužívá.

H4: Projevy extrémní agrese jsou nejčastějším typem rizikového chování v MŠ

MŠ 1 Na základě získaných informací byla hypotéza H4 vyvrácena. Nejčastějším typem jsou nezdravé vztahy ve skupině.

MŠ 2 Na základě získaných informací byla hypotéza H4 vyvrácena.

MŠ 3 Na základě získaných informací byla hypotéza H4 vyvrácena. Jedná se jen o mírné projevy agrese v této MŠ.

MŠ 4 Na základě získaných informací byla hypotéza H4 potvrzena.

Pouze pro čtyři mateřské školy, ve kterých výzkum probíhal, platí získané výsledky. Následně popisují slovní hodnocení každé mateřské školy zvlášť a podrobnější komentáře ke stanoveným hypotézám.

MATEŘSKÁ ŠKOLA 1

Hlavní snahou této mateřské školy je podporovat zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj dítěte, podporovat jeho individuální osobní rozvoj a vytvářet základní předpoklady jeho pozdějšího vzdělávání. Hodnota zdravého životního, pěstování sebedůvěry, samostatnosti a sebejistoty je hlavním cílem ke směřování prevence, které se soustavně věnují. Aktivity z preventivních programů mateřská škola využívá a kladně hodnotím věnující pozornost dopravní výchově, zdravému životnímu stylu a prosociálnímu chování.

Bohužel pedagogům chybí absolvování seminářů a školení týkající se dané problematiky, nicméně kladně hodnotím zájem o prevenci - paní ředitelka by ráda uvítala uceleně zpracovanou metodiku prevence rizikového chování a proškolení. Mateřská škola má také velmi pozitivní přístup k problematice prevence rizikového chování, mají povědomí, kde se případně obrátit o odbornou pomoc, ale pokud se vyskytne nějaký problém, snaží se jej vyřešit sami.

MATEŘSKÁ ŠKOLA 2

Školní vzdělávací program má vizi vychovávat dítě samostatné, sebejisté s důvěrou v sebe sama pod vedením kvalitních pedagogů, kteří společně s rodiči vytváří prostředí vzájemné důvěry, spolupráce a otevřenosti. Kladné stránky této mateřské školy považují ve využívání vlastního Školního preventivního programu, mají z nich viditelné výsledky, které pravidelně vyhodnocují a vytváří tak závěry a nové cíle na další školní rok. I když se paní ředitelka nijak v této oblasti nevzdělávala, ráda by uvítala školení pro pedagogy, případně odborné studie pro mateřské školy ohledně dané problematiky. Mají povědomí o preventivních aktivitách a doprovodných programech, které si sami vytvářejí.

Překvapilo mě, že navzdory vypracovanému preventivnímu programu a preventivním aktivitám z velké části improvizují a nemají přesně stanovený plán s cílem jak dosáhnout požadovaných výsledků. V podstatě neřeší typické projevy rizikového chování, nýbrž se celkově zaměřují na posilování sebedůvěry a výchovně vzdělávací činnost vycházející z podnětů a potřeb dětí. Další negativum mateřské školy je ve velkém počtu dětí ve třídě, kdy se mohou častěji potýkat s nevhodnými vztahy ve skupině.

MATEŘSKÁ ŠKOLA 3

Témata prevence rizikového chování jsou zahrnuty v ŠVP Mateřské školy, který pracuje dle Kurikula podpory zdraví, a prevenci se věnují celý školní rok. Hlavní záměr ŠVP je rozvoj spolupráce, zdravý vztah jedince k sobě samému a ke svému okolí, rozvoj komunikace a respektu. Velmi kladně hodnotím vypracovaný manuál „Respektovat a být respektován“ a také, že ve třídě je maximální počet dětí patnáct. Tento počet umožňuje pedagogům kvalitnější individuální práci s dítětem a neobjevuje se tak agresivní chování ve třídách.

Paní ředitelka zná připravené preventivní programy, ale v mateřské škole je nevyžívají, před několika lety absolvovala seminář zaměřený na protidrogovou prevenci, ale další pedagogové ne. Dle získaných informací si jsou vědomi důležitosti prevence rizikového chování v předškolním vzdělávání a také jsou informovaní, co by se při prevenci mělo dodržovat. Mateřská škola se speciálními centry v oblasti rizikového chování nespolupracuje.

MATEŘSKÁ ŠKOLA 4

Svůj vzdělávací program mateřská škola zaměřuje na zdravý způsob života dětí, rozvoj sociálních vztahů a poznávání života v přírodě. Pedagogové by se rádi chtěli v této problematice vzdělávat a seznámit se i s předem připravenými preventivními programy. V rámci poznávání života v přírodě a také, že se jedná o maloměstskou mateřskou školu, děti absolvují časté vycházky do lesů a okolního prostředí.

Velmi kladná je i spolupráce paní ředitelky s rodiči, jenž řeší návrhy a negativní události společně a s úsměvem. Mateřská škola by ráda uvítala adresář metodických příruček a preventivních programů. V rámci spolupráce s pedagogickou-psychologickou poradnou řeší MŠ projevy agresivního chování.

Tab. 1 Porovnání silných a slabých stránek MŠ v oblasti primární prevence

	MŠ 1	MŠ 2	MŠ 3	MŠ 4
Jaké typy rizikového chování řeší Váš ŠVP?	Náš ŠVP řeší šikanu, extrémní projevy agrese a rizikové chování v dopravě, záměrné zesměšňování, psychické i fyzické napadání, nezdravé vztahy ve skupině.	Neřeší typické projevy chování, jako jsou šikana nebo agresivní chování, a řešíme posilování sebedůvěry dětí a vztahy dítěte k cizímu prostředí.	ŠVP řeší projevy mírné agrese.	Všechny zmíněné.
Znáte nějaké metodické materiály zaměřené na prevenci rizikového chování? Jaké?	Znám Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování, Primární prevenci rizikového chování ve školství a publikaci Životní styl a zdraví českých školáků.	Dítě a jeho ochrana před trestnou činností a Minimální preventivní program pro mateřskou školu.	Já kouřit nebudu, Respektovat a být respektován, Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování.	Neznám.
Je vhodné začínat s prevencí rizikového chování v MŠ?	Ano, určitě.	Určitě, co nejdříve.	Ano, je dobré prevenci zařadit, není co pokazit.	Určitě, tento věk je nejvhodnější.
Setkala jste se se speciálními preventivními programy pro mateřské školy? Jakými?	Ne, nesetkala.	Ne nestudovala jsem nebo nesetkala jsem se zatím.	Ano, Já kouřit nebudu a vím proč, Panenka Jablenka a kluk Viktor.	Nesetkala, vůbec.
Absolvovala jste nějaký seminář týkající se této problematiky, popřípadě máte za sebou nějaké studium zaměřené na tuto problematiku?	Ne, neabsolvovala jsem studium ani školení ohledně této problematiky.	Ne, ale uvítala bych školení pro pedagogy, nebo odborné studie.	Ano, absolvovala jsem seminář protidrogové prevence.	Přímo na tuto problematiku ne. Na tuto problematiku bych ráda školení absolvovala.

Co Vám nejvíce chybí v zavádění účinné prevence?	Nejvíce nám chybí nabídka vzdělávacích akcí, semináře ohledně této problematiky.	Určitě podpora státu a vůbec odborníků, kteří by se tím zabývali.	Nic nám nechybí.	Školení a určitě inspirace.
Využíváte předem připravené preventivní programy?	Využíváme publikace preventivní výchovy a zvukové nahrávky na CD. Např. Děti v dopravním provozu aneb o klukovi z počítače, Děti a hry o tom, co se stalo a stát nemuselo, Ekologický výchova v mateřských školách.	Ano, svůj.	Využíváme ty aktivity, které, které máme zahrnuty v ŠVP, problematiku prolínáme do všech témat.	Nevyužíváme.
Znáte standardy programů primární prevence a víte, jak provádět preventivní aktivity aby byly efektivní a účinné?	Ano, znám.	Ano, dál to nebudu komentovat.	Ano, tato práce se má dělat soustavně.	Řídím se RVP PV, to je pro mě hlavní a zásadní.
Prevence jakého typu rizikového chování je pro Vás nejdůležitější?	Šikana, pozitivně ovlivňovat kamarádské vztahy, respekt k odlišnostem a rozvoj prosociálního chování.	Nejdůležitější je rozvoj osobnosti dítěte, aby bylo sebevědomé, aby bylo připraveno na řešení problémů.	Řekla bych, že extrémní projevy agrese.	Přátelství, pomoc, mezilidské vztahy, starší děti mají za úkol pomáhat mladším.
S jakým rizikovým chováním se nejčastěji potýká Vaše mateřská škola?	Nejčastěji se potýkáme s nezdravými vztahy ve skupině.	Nevhodné chování ke spolužákům, ani ne šikana, ale nevhodné chování ke spolužákům, které může vyústit v šikanu.	Jen mírné agresivní chování, první náznaky šikany, nezdravé vztahy ve skupině.	S agresivitou.

Hodnocení průběhu výzkumu

Celková spolupráce s paní ředitelkami byla příjemná, ve většině případů bylo složité si v mateřských školách domluvit schůzky, některé i odmítly spolupráci, protože byly příliš zaneprázdněné. Setkala jsem se všude se zájmem o problematiku a výzkum přinesl řadu zajímavých a podnětných informací v oblasti realizace problematiky primární prevence rizikového chování.

4.6 Diskuze

Není snadné uvést do kontextu současné literatury získaná data a výsledky, protože problematika primární prevence rizikového chování v mateřských školách nebyla dostatečně prozkoumána. Je známo, že pokud se v předškolním věku jedná o šikanu a agresivní chování, budou se tyto jevy vyskytovat stále častěji. Pozitivním zjištěním pro mě byl zájem ředitelky o výzkum problematiky prevence rizikového chování v předškolním věku v jejich zařízeních. Naopak negativní shledávám neznalost programů, nedostatečnou nabídku dostupných seminářů a v neposlední řadě narůstající agresivní děti v mateřských školách. Více je prevence rizikového chování směřována na školní a adolescentní věk, výzkum této problematiky pro předškolní věk je na samém začátku a bylo tedy nutné, aby se pracovalo na zlepšení situace v mateřských školách a aby se tato záležitost více prozkoumala.

Je nutno řešit řadu otázek, které po ukončení výzkumu zůstaly. Termín šikana je podstatnou otázkou v předškolním věku. Mohl by se dle všech dotazovaných osob nahradit jiným označením. Kolář (2011) popisuje, že výzkumy v tomto prostředí neexistují, avšak empirické zkušenosti potvrzují, že se vyskytují v mateřských školách nejen prvky šikany, ale i počáteční stádia dalších sociálních patologických jevů. Není proto snadné rozlišit, kdy se opravdu už jedná o šikanu, nebo zda jde o pouhé škádlení, protože škádlení je zábavou pro děti a podle autora v něm není vítěz ani poražený. Podle Vágnerové (2009) v knize „*Minimalizace šikany*“ se šikanou baví jen agresor, protože šikanovanému jedinci způsobuje bolest a ponížení. Učitelé si musí všimnout prvků šikany, např. ponižování, zesměšňování, nadávky, kopání atd., aby mohli včas zasáhnout, proto je velmi podstatné, aby pedagogové v mateřských školách znali přímé a nepřímé znaky šikany, popřípadě jiných asociálních jevů. Myslím si, že v řešení těchto negativních fenoménů by pomohla dramatická výchova, při níž by si předškolní děti osvojovaly prosociální chování a pravidla slušného chování.

Popíráním šikany v mateřských školách a její aktuální neřešení, může způsobit trápení nejen dětem, ale i rodičům a pedagogům v dalších letech.

Problematika metodika prevence v mateřských školách zůstává další otázkou, zda by bylo vhodné mít vždy jednu osobu v MŠ, která by byla dostatečně vzdělána v této oblasti a pověřena zajistit kvalitní prevenci rizikového chování a také připravovala metodické materiály.

I když se v mateřských školách prevencí určitých typů rizikového chování pedagogové zabývají, nejčastěji posilováním prosociálního chování, chybí jim v tomto ohledu inspirace a metodická podpora.

Cíl práce, jež jsem si stanovila, byl splněn, avšak výsledky se vztahují pouze na čtyři zkoumané vzorky. Jistě bude tato problematika v budoucnu předmětem dalšího zkoumání a zdokonalování, jelikož prevence rizikového chování v předškolním věku je velmi důležitá a efektivnější, pokud je dobře zpracována, následně realizována. Její výsledky lze pozorovat v následném vývoji dítěte.

4.7 Doporučení pro praxi

Pedagogicko-psychologické poradny a jiné speciální instituce se zabývají problematikou primární prevence rizikového chování. Pro pedagogické pracovníky zaměřené na tuto problematiku se konají semináře, kterých dle mého zjištění není dostatek, proto chybí pedagogům v mateřských školách dostatečné vzdělání a informace týkající se prevence rizikového chování. Informace týkající se prevence rizikového chování mohou pedagogové najít v metodických příručkách vydaných např. MŠMT, OSPOD apod. Lze je najít i v médiích či na internetu, např. metodické portály národního institutu vzdělávání nebo rámcového vzdělávacího programu.

Většina pedagogických pracovníků se jistě chce prevenci u dětí předškolního věku věnovat odborně, ale není jednoduché je pro tuto činnost motivovat. Pedagogům by jistě pomohlo povzbuzení, že provádění prevence rizikového chování není složité, pokud by se problematika dostatečně nastudovala. Je velmi důležitá pro budoucnost celé naší společnosti.

Myslím si, že by bylo vhodné zařadit primární prevenci rizikového chování jako samostatný předmět do výukových osnov středních pedagogických škol, vyšších odborných a vysokých škol s pedagogickým zaměřením. Měl by studenty seznámit s důležitými zásadami,

jak účinně provádět preventivní aktivity, řešit problémové situace, kam se obrátit pro odbornou pomoc a umět podávat informace o připravených preventivních programech. Tento speciální předmět by měl být orientován prakticky, aby si studenti vyzkoušeli v praxi možnost práce s metodikem prevence. Znalosti o tom, jak rozpoznat počínající nebo již vzniklé patologické jevy by mělo být samozřejmostí každého pedagogického pracovníka.

ZÁVĚR

Cílem výzkumné části mé práce bylo ověřit si, zda ve svých školních vzdělávacích programech mají dotazované mateřské školy zahrnutou prevenci rizikového chování, rovněž bylo cílem zjistit, zda prevenci považují za důležitou a aplikují v dostatečné míře vlastní nebo odborníky doporučené preventivní programy věnující se dané problematice. Pedagogičtí pracovníci se na zkoumaných mateřských školách prevencí rizikového chování zabývají, avšak pouze natolik, co jim dovolují jejich znalosti získané praxí. Považují ji za důležitou, protože tato problematika je jim obecně dána v rámci vzdělávacích programech, avšak jim chybí odborný náhled a dostatečné proškolení ze stran kompetentních institucí, aby se prevenci mohli plnohodnotně věnovat. Dotazovaní pedagogičtí pracovníci připravené preventivní programy většinou neznají, ale neaplikují je. Nejčastějším typem rizikového chování u dětí předškolního věku na základě odpovědí dotazovaných pedagogů je zvýšená agresivita, která se stupňuje, a s ní se vyskytují další problémy v chování. Příčinou tohoto jevu je novodobý pohled společnosti na morálku a spravedlnost v naší společnosti a době, v níž žijeme, ať už je to vliv médií, počítačových her a internetu či modelu současné rodiny. I když je zde více faktorů, které se vzájemně doplňují, je to především výchovou v rodině, ve škole, v následných vznikajících kolektivech a taky tím, co dítě kolem sebe pozoruje ve vnějším prostředí.

Teoretická část mé diplomové práce, která spočívala ve vymezení dané problematiky, mě obohatila o vědomosti v oblasti primární prevence rizikového chování dětí předškolního věku, které bych chtěla uplatnit i ve své praxi, protože si myslím, že toto téma je a bude aktuálním ve školství i do budoucna. Seznámila jsem se s mnoha odbornými publikacemi a následně i doporučenými metodikami pro předškolní vzdělávání, které jsou běžně dostupné.

V průběhu výzkumného šetření jsem zjistila, že zkoumané čtyři mateřské školy zastoupené svými ředitelkami usilují stanovenými pravidly chování o zdravé vztahy ve skupině. Zmínila bych, že by bylo vhodné tento výzkum provést v budoucnu ještě jednou a zaměřit se na širší zkoumaný vzorek tak, aby se získaná data dala použít pro zjištění případného pokroku ve vzdělávání pedagogů dané problematiky.

První dva provedené rozhovory byly pro mě dostatečně inspirující, neboť se mi z nich dostalo nejvíce užitečných informací, a to s podivem, že byly získány od pracovníků, kteří nejsou z tzv. přímé praxe.

Spolupráci v praktické části celkově hodnotím kladně, i přes počáteční nezáměr některých dotazovaných. Nicméně mě výsledky přivedly k myšlence, že by v rámci Zlínského kraje, bylo vhodné vytvořit pracovní pozici přímo pod krajským úřadem metodika prevence pro instituce předškolního vzdělávání, který by prováděl školení pedagogických pracovníků mateřských škol.

Pro žádoucí vývoj každého dítěte je základ kvalitní vzdělávání v mateřských školách. Podstatné jsou dobře vypracované a systematicky upravené školní vzdělávací plány a kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci. Jak jsem již v úvodu teoretické části mé diplomové práce zmínila, nejsou to jen vzdělávací instituce, které se podílí na výchově dětí. Proto považuji za nutnou spolupráci mezi rodiči dětí a pracovníky mateřských škol a taky mezi dalšími odbornými institucemi zabývající se problematikou. Dle mého úsudku je třeba do budoucna stále hledat nové cesty, jak danou problematiku rozvíjet tak, aby odpovídala požadavkům společnosti na zdravý vývoj dítěte, ať již po stránce morální, fyzické, sociální či psychické. Existuje jistě dostatek kvalitních návodů, programů a doporučených metodik, které pomohou pedagogickým pracovníkům dosáhnout kvalitnějšího vzdělávání a uvádět tak získané poznatky a vědomosti do praxe v oblasti primární prevence rizikového chování u dětí předškolního věku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ANTIER, Edwige. *Agresivita dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 104 s. ISBN 80-7178-808-2.
2. AUGER, Marie-Thérèse a Christiane BOUCHARLAT. *Učitel a problémový žák: strategie pro řešení problémů s kázní a učením*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 121 s. ISBN 80-7178-907-0.
3. BAJEROVÁ, Markéta. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 147 s. ISBN 978-80-7367-611-7.
4. BAŠTECKÁ, Bohumila. *Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005, 299 s. ISBN 80-247-0708-x.
5. BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2003, 197 s. ISBN 80-86642-08-9.
6. BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006, 71 s. ISBN 80-00-01552-8.
7. BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 236 s. ISBN 978-80-247-3008-0.
8. ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 184 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-247-4640-1.
9. EYRE, Linda a Richard M EYRE. *Jak naučit děti hodnotám*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 156 s. ISBN 978-80-7367-275-1.
10. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
11. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, 231 s. ISBN 978-80-247-5046-0.
12. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ-CÍSAŘOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 807178303x.

13. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
14. HOSKOVCOVÁ, Simona. *Psychická odolnost předškolního dítěte*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 160 s. ISBN 80-247-1424-8.
15. JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 246 s. ISBN 978-80-7367-788-6.
16. KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 388 s. ISBN 978-80-247-1411-0.
17. KLUSÁK, Miroslav. *Morální vývoj školáků a předškoláků: paradigmatické výzvy dle Jeana Piageta*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 261 s. ISBN 978-80-246-2325-2.
18. KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 258 s. ISBN 978-80-247-4502-2.
19. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 332 s. ISBN 978-80-7367-871-5.
20. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005, 256 s. ISBN 8073670143.
21. KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 193 s. ISBN 978-80-247-1568-1.
22. KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, 256 s. ISBN 978-80-247-4435-3.
23. KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 151 s. ISBN 80-7178-945-3.
24. MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 291 s. ISBN 978-80-247-2715-8.
25. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004, 78 s. ISBN 80-7315-078-6.

26. MAŇÁK, Josef, Štefan ŠVEC a Vlastimil ŠVEC. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 134 s. ISBN 80-7315-102-2.
27. MARTANOVÁ, Pavlas Veronika a kol. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie 1. LF a VFN v Praze & Togga, 2012, ISBN 978-80-87258-75-0.
28. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.
29. MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 6. vyd. Praha: Portál, 2007, 109 s. ISBN 978-80-7367-270-6.
30. MICHALOVÁ, Zdeňka. *Předškolák s problémovým chováním: projevy, prevence a možnosti ovlivnění*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 162 s. ISBN 978-80-262-0182-3.
31. MIOVSKÝ, Michal a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga, 2010, ISBN 978-80-87258-47-7.
32. MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga, 2012, ISBN 978-80-87258-89-7.
33. MŠMT: *Prevence* [online]. MŠMT, ©2013 – 2015 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialniprogramy/prevence?highlightWords=prevence>
34. MÜLLEROVÁ, Dana. *Hygiena, preventivní lékařství a veřejné zdravotnictví*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2014, ISBN 978-80-246-2510-2.
35. OREL, Miroslav. *Psychopatologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 263 s. ISBN 978-80-247-3737-9.
36. POKORNÝ, Vratislav, Jana TELCOVÁ a Anton TOMKO. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. Vyd. 3., rozš. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003, 186 s. ISBN 8086568040.
37. Prevence – info.cz: *Typy prevence* [online]. Prevence – info.cz, © 2010 - 2015 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://prevence-info.cz/p-prevence>

38. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 203 s. ISBN 978-80-247-3470-5.
39. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
40. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2015-02-18]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.
41. SIKOROVÁ, Lucie. *Dětská sestra v primární a komunitní péči*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 184 s. ISBN 978-80-247-3592-4.
42. SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 147 s. ISBN 978-80-247-4042-3.
43. SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.
44. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
45. TĚTHALOVÁ, Marie. Jaké jsou cíle předškolního vzdělávání? *Informatorium*. 2011, roč. XVIII, č. 1, s. 18. ISSN 1210-7506.
46. TĚTHALOVÁ, Marie. Jaký je smysl předškolního vzdělávání? Celkový rozvoj dítěte. *Informatorium*. 2012, roč. XIX, č. 1, s. 14. ISSN 1210-7506.
47. URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 231 s. ISBN 978-80-7380-397-1.
48. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002, 444 s. ISBN 8071786780.
49. VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011, 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.
50. VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Velký lékařský slovník*. 9., aktualiz. vyd. Praha: Maxdorf, c2009, xv, 1159 s. ISBN 978-80-7345-202-5.

51. Vzdělávací systém České republiky [leták]. 2. vydání, Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Evropské společenství v rámci programu Leonardo da Vinci, 2006, ISBN 80-86728-29-3.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd.	A tak dále
Apod.	A podobně
č.	Číslo
ČR	Česká republika
ŠVP	Školní vzdělávací program
PPP	Pedagogicko – psychologická poradna
CAN	Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
cit.	Citace
ČSSR	Československá socialistická republika
ESF	Evropský sociální fond
MES	Minimální evaluační set
MPP	Minimální preventivní program
MŠ	Mateřská škola/y
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Např.	Například
NPV	Národní program vzdělávání
Obr.	Obrázek
OSPOD	Orgán sociálně – právní ochrany dětí
PIS	Preventivní informační skupina
PP	Preventivní program
PPRCH	Primární prevence rizikového chování
RVP	Rámcově vzdělávací program
RVP PV	Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
s.	Strana

Sb.	Sbírka zákonů
SOZPPRCH	Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování
SPC	Speciálně pedagogické centrum
ŠPP	Školní preventivní program
Tab.	Tabulka
tzv.	Tak zvaně
ZŠ	Základní škola/y

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1 Struktura teorie problémového chování.....</i>	<i>26</i>
<i>Obrázek 2 Pomůcka při přípravě a tvorbě MPP.....</i>	<i>31</i>
<i>Obrázek 3 Systém kuriklárních dokumentů.....</i>	<i>38</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 Porovnání silných a slabých stránek MŠ v oblasti primární prevence.....</i>	<i>56</i>
---	-----------

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Individuální polo-strukturovaný rozhovor – otázky pro vedoucí PPP a metodika prevence
- P II Individuální polo-strukturovaný rozhovor – otázky pro ředitelky mateřských škol
- P III Ukázka z knihy Filipova dobrodružství
- P IV Ukázka z publikace Ekologická výchova v mateřských školách
- P V Ukázka z publikace Děti a slušné chování aneb vyprávění kočky Justýnky
- P VI Ukázka z publikace Děti v dopravním provozu aneb o klukovi z počítače
- P VII Autentický přepis rozhovoru s vedoucím PPP
- P VIII Autentický přepis rozhovoru s metodikem prevence
- P IX Autentický přepis rozhovoru s ředitelkou MŠ 1
- P X Autentický přepis rozhovoru s ředitelkou MŠ 2
- P XI Autentický přepis rozhovoru s ředitelkou MŠ 3
- P XII Autentický přepis rozhovoru s ředitelkou MŠ 4

PŘÍLOHA P I: INDIVIDUÁLNÍ POLO-STRUKTUROVANÝ ROZHOVOR – OTÁZKY PRO VEDOUCÍ PPP A METODIKA PREVENCE

Dobrý den,

*jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a píší svoji diplomovou práci na téma *Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji*. Obracím se na Vás s prosbou o zodpovězení následujících otázek, které se týkají preventivních aktivit mateřských škol. Děkuji Vám za Vaš čas a ochotu. Získaná data budou použita pro účely této práce.*

- 1) Setkal(a) jste se již ve své praxi se šikanou či jinými typy rizikového chování u dětí předškolního věku? Předpokládám, že ano – prosím, uveďte.
- 2) V jaké oblasti a jak konkrétně považujete v MŠ prevenci rizikového chování za potřebnou?
- 3) Jaké je v MŠ specifikum prevence rizikového chování?
- 4) Co si myslíte o preventivních programech v ČR pro mateřské školy?
- 5) Domníváte se, že se dostatečně učitelé mateřských škol věnují prevenci rizikového chování?
- 6) Mají se pedagogové z čeho inspirovat, čerpat?
- 7) Jaké metodiky jsou dostupné pro primární prevenci rizikového chování? Které jsou aktuální?
- 8) Nabízíte nějaké semináře zaměřené na prevenci rizikového chování pro učitele MŠ?
- 9) Jak často pořádáte školení pro učitele a jaký je zájem?
- 10) Provádíte evaluaci programů, jakým způsobem?
- 11) Které organizace u nás nabízí školení pro učitele, semináře, workshopy v této oblasti?

- 12) Je nabídka seminářů dostatečně široká?
- 13) Máte nějaké doporučení pro efektivní preventivní aktivity pro děti v mateřských školách?
- 14) Jakou spolupráci s odbornými institucemi a jaký postup byste doporučil(a) v primární prevenci rizikového chování mateřským školám?

PŘÍLOHA P II: INDIVIDUÁLNÍ POLO-STRUKTUROVANÝ ROZHOVOR – OTÁZKY PRO ŘEDITELKY MATEŘSKÝCH ŠKOL

Dobrý den,

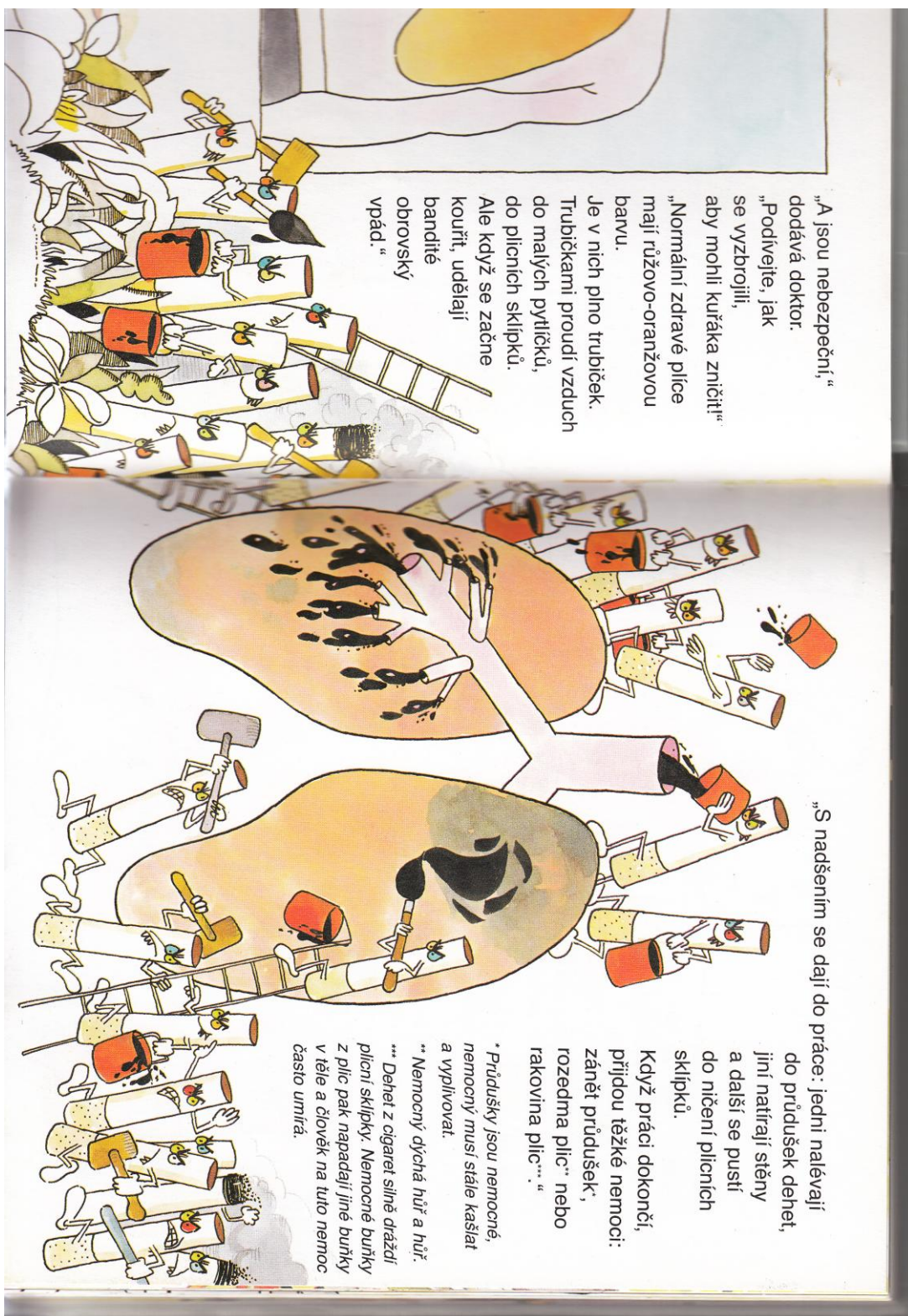
jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a píši svoji diplomovou práci na téma Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji. Obracím se na Vás s prosbou o zodpovězení následujících otázek, které se týkají preventivních aktivit mateřských škol. Děkuji Vám za Váš čas a ochotu. Získaná data budou použita pro účely této práce.

- 1) Můžete prosím popsat, na co se obecně zaměřuje Váš školní vzdělávací program?
- 2) Obsahuje Váš ŠVP nějaké specifické cíle? Odlišuje se něčím Vaše profilace školy od ostatních?
- 3) Jak ŠVP řeší u dětí otázku prevence rizikového chování?
- 4) Váš ŠVP řeší jaké typy rizikového chování?
- 5) Znáte nějaké metodické materiály zaměřené na prevenci rizikového chování, jaké?
- 6) Máte je ve škole a používáte je?
- 7) Setkala jste se s nějakými speciálními preventivními programy pro mateřské školy? Prosím, uveďte...
- 8) U Vás ve škole pracujete s nějakými programy?
- 9) Pokud ne, jaké metodické materiály a pomůcky byste uvítali?
- 10) Absolvovala jste nějaký seminář týkající se této problematiky popřípadě, máte za sebou nějaké studium zaměřené na tuto problematiku?
- 11) Využíváte předem připravené preventivní programy, jaké?
- 12) Co Vám chybí nejvíce v zavádění účinné prevence?
- 13) Co byste požadovali v této aktivitě po odborných pracovištích?
- 14) Máte své preventivní aktivity?
- 15) Kolik času věnujete (týdně/měsíčně) prevenci?
- 16) Pokud se prevenci věnujete, jak?

- 17) Kdo se podílí na tvorbě a realizaci aktivit?
- 18) Je pro Vás tato práce náročná?
- 19) Jak vyhodnocujete, jak často a jakým způsobem účinnost preventivních aktivit?
- 20) Znáte standardy programů primární prevence a víte, jak provádět preventivní aktivity, aby byly efektivní?
- 21) Co si myslíte o minimálním preventivním programu (MPP) pro MŠ?
- 22) Myslíte si, že je vhodné s prevencí rizikového chování začínat již v MŠ?
- 23) Prevence jakého typu rizikového chování je pro Vás nejdůležitější?
- 24) Spolupracujete s odbornými centry v oblasti této problematiky?
- 25) Vaše mateřská škola se potýká nejčastěji s jakým rizikovým chováním?
- 26) Jak se nezvladatelná agrese projevuje u Vás v MŠ?
- 27) Je problém u vašich dětí ve školce se zařazením jedinců z menšin nebo s jinou odlišností do kolektivu? (handicap, etnické menšiny, rodinný původ,...)
- 28) Jste nuceni řešit šikanu mezi dětmi?
- 29) Kdyby se vyskytl v MŠ nějaký problém, víte jak ho řešit, kam se případně obrátit pro pomoc?
- 30) Znáte nějaké specializované zařízení, poskytující primární prevenci rizikového chování ve Zlínském kraji? Víte, kde najít potřebné kontakty?

PŘÍLOHA P III: UKÁZKA Z KNIHY FILIPOVA DOBRODRUŽSTVÍ

Zdroj: BREUIL, Jacques. *Filipova dobrodružství*. Praha: Advent – Orion, 1996, ISBN 80-7172-124-7.

PŘÍLOHA P IV: UKÁZKA Z PUBLIKACE EKOLOGICKÁ VÝCHOVA V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH

6. Programy ekologické výchovy

Kamarádi skřítky Vítka

Cíl:	komunikativní aktivity, aktivity na spolupráci ve skupině, pravdivé prožívání, smyslové vnímání (hmat)
Věk:	předškolní třída MŠ, 1. stupeň ZŠ
Místo:	třída
Měsíc:	po celý rok
Počet dětí:	10 - 20 dětí
Doba trvání:	45 - 60 minut
Pomůcky:	obrázek nebo loutka skřítky nebo jiné postavičky, nafukovací míč - planeta Země, meditační hudba, kamínky

Vyprávíme příběh o skřítku nebo chlapci Vítkovi, který se právě přistěhoval a hledá si nové kamarády. Byl by moc rád, kdyby byli usměvaví, uměli si hrát, dívat se kolem sebe a hrát poctivě a podle pravidel. Zeptáme se dětí, zdali by chtěly s Vítkem kamarádit. Pokud ano, začneme s programem (je-li to vhodné, je dobré používat skřítku Vítka i během jiných programů).

Hra na zajíce a lišku

Toto je úvodní hra na rozhýbání, podporuje orientaci v prostoru a spolupráci ve skupině. Vybereme jednu nebo více lišek (max. však 4) a dáme každému z dětí do ruky obrázek lišky, ta funguje jako štafetový kolík. Ostatní představují zajíce pasoucí se na louce. V principu se jedná o variaci hry na honěnou. Vzhledem k tomu, že máme obvykle k dispozici malý prostor, mohou se zajíci schovat do doupěte. Doupě vytvoří vždy dvě děti, chytanou-li se za ruce a sednou si do dřepu, přičemž na ně liška nemůže. V doupěti nesmějí zůstat déle, než napočítá učitel do tří, a musí se s někým vyměnit. Lišky loví zajíce a ulovený zajíc se stává liškou.

Hra na pravdu

Hrou na pravdu máme možnost v dětech vypěstovat smysl pro poctivost a dodržování pravidel hry.

Seznámíme děti s pravidly hry "Štronzo" kombinované s pantomimou. Vysvětlíme, jak se hraje pantomimicky, a upozorníme na signál "štronzo", při jehož vyslovení musí každý znehybnět a bez sebemenšího pohybu a zvuku chvíli vydržet. Poruší-li někdo pantomimu a promluví nebo se pohne při štronzu, odchází sám na předem vyznačené místo bez upozorňování. Jako téma pro pantomimické předvádění můžeme zvolit představení větru, deště, kvetoucích stromů, co se děje v jednotlivých ročních obdobích atd. Pohne-li se dítě a samo odejde na předem určené místo, je možno, aby se hned příští změnu vrátilo zpět do hry. Nakonec se zeptáme, kdo vyhrál. Obvyklá odpověď je, že ten, kdo zůstal a neoděšel. Ale správná odpověď je, že vyhrává ten, kdo splnil pravidla hry (tedy i ten, kdo poctivě přiznal, že se pohnul či promluvil):

1. hrajeme pantomimicky
2. uslyšíme-li "štronzo", znehybníme
3. pohneme-li se, odcházíme sami bez upozorňování na předem určené místo
4. kdo žaluje na druhé, sám také odchází

Velice často se stává, že děti zpočátku nechtějí odcházet a raději zůstávají ve hře. Je důležité jim vysvětlit, že pokud se pohnou a odejdou samy, je to totéž, jako by vydrželi hrát celou hru bez sebemenšího pohnutí.

Jako klidnější aktivitu zařadíme KAMÍNKY nebo FROTÁŽ LISTU - viz kap. 9 Drobničky

Na závěr hru na pravdu zopakujeme a připomeneme, že se může během naší práce ve školce objevit někdy zase v trochu jiné podobě.

PŘÍLOHA P V: UKÁZKA Z PUBLIKACE DĚTI A SLUŠNÉ CHOVÁNÍ ANEB VYPRÁVĚNÍ KOČKY JUSTÝNKY

OMLUVA

neděli měl Standa čtvrté narozeniny. Jeho rodiče pozvali Majdu na oslavu. Majdě se moc nechtělo, neměla čisté svědomí. Ale maminka řekla, že je to příležitost, aby se Standovi omluvila a zase se s ním skamarádila. Majda mě chtěla vzít s sebou, ale maminka to zakázala.

„Kočky se na návštěvu neberou. Třeba by to Standově mamince nebylo příjemné.“

Tak mě Majda alespoň vzala do náruče, odnesla na gauč a posadila mě na měkoučký sametový polštář.

Když se večer vrátila, všechno mi dopodrobna vyprávěla.

V bytě u Standy bylo naklizeno a na stole na bílém ubrusu voněl jahodový dort se šlehačkou. Když Majda vešla, Standa se chvíli tvářil, že ji nevidí. Ale Majda měla pro Standu dárek. Koupily ho dopoledne s maminkou v nedalekém hračkářství. Bylo to malé lehoučké letadlo, které umí plachtit vzduchem někdy i celé minuty. Majda podala Standovi krabici zabalenou v ozdobném papíře a ovázanou modrou stuhou.

„Všechno nejlepší k narozeninám,“ řekla a sklopila oči. „Promiň, že jsem se s tebou minule tahala o hračky. Už to nebudu dělat.“

Standovi se rozzářily oči a našpulil pus. „Ty mně promiň, Majdo. Já jsem se s tebou taky pral.“

Potom Standa kvapně rozbalil dárek. Vytáhl letadlo a zajásal: „Takové jsem si zrovna přál!“ A hned zkoušel, jak létá. Pak přiběhl k Majdě, popadl ji za ruku a překotně jí děkoval: „Díky, děkuji, děkuji ti, Majdo.“

Mezitím už Standova maminka připravila na stůl talířky, lžičky a skleničky. Na dortu rozsvítila čtyři svíčky a pozvala děti a tatínka ke stolu. Všichni společně zazpívali písničku: „Standa má narozeniny...“ Když dozpívali, Standa se zhluboka nadechl a naráz sfoukl všechny svíčky na dortu. Tatínek ho přitom filmoval kamerou. Potom se postavili a připili si na zdraví. Děti malinovou šťávou a tatínek s maminkou červeným vínem. Pak si zase všichni sedli, až na Majdu. Ta zavravorala, opřela se o židli, židle se posunula, Majda se zakymácela a padala na zem. Snažila se chytit stolu, ale nedosáhla na něj. Zachytila se ubrusu a jak padala, strhla ubrus i s dortem na sebe. Dort se jí rozplácl do klína.

Standa začal vyvádět: „Můj dort, můj narozeninový dort!“

PŘÍLOHA P VI: UKÁZKA Z PUBLIKACE DĚTI V DOPRAVNÍM PROVOZU ANEB O KLUKOVI Z POČÍTAČE

Druhý den se Honzík nemohl dočkat, až maminka odejde do práce. „Nepřijdeš pozdě, mami?“ ptal se netrpělivě. „Ty se mě chceš dneska nějak rychle zbavit,“ usmála se maminka a dala Honzíkovi pusku. „Vždyť už jdu.“

Sotva za ní zaklaply dveře, zapnul Honzík počítač a snažil se vybavit si tajný kód. Vyťukal ho na klávesnici a napjatě sledoval obrazovku. Ta se po chvíli rozzářila a z jejích hlubin vyskočil Niki. Zíval na celé kolo a protíral si rozespale oči.

„Nesmíš na mě po ránu tak spěchat,“ řekl líně. „Než se počítač zahřeje, jsem jako mátoha.“

„Když já jsem byl zvědavý, jestli se to dneska zase povede. A taky jsem se na tebe těšil,“ řekl Honzík a trochu se začervenel. „Co podnikneme?“ dodal rychle, aby zakryl rozpaky.

„Vymysli něco sám. Já dostávám nápady, až když se proberu,“ řekl Niki.

„Tak jo. Můžeme jít třeba... na dopravní hřiště.“

„Co je to dopravní hřiště?“ vyzvídal Niki a zdálo se, že už se probudil.

„Jak bych ti to vysvětlil?“ zamyslel se Honzík. „Dopravní hřiště je pro děti. Jenže tam není pískoviště a prolézačky jako na obyčejném hřišti. Jsou tam ulice, křižovatky, světla a dopravní značky jako ve skutečnosti. Na dopravním hřišti se učíme pravidlům silničního provozu.“

„Ale já se přece nic učit nemusím...“ přerušil ho Niki. Pak se ale zarazil: „Vlastně bych měl, když nejsem v počítači, vid’?“ kývl na Honzíka: „Je to daleko?“

„Hned vedle. Vyskoč oknem, aby tě paní Macháčková neviděla,“ řekl Honzík a nakoukl do kuchyně. „Paní Macháčková, můžu jít na hřiště?“

„Jen běž, Honzíku, je to lepší, než pořád sedět u počítače,“ řekla potěšeně a dodala: „Zavolám tě, až bude oběd.“ Ale to už Honzík pelášil pryč.

Niki už čekal a rozhlížel se kolem dokola. „Tak tohle je dopravní hřiště? A nač jsou ty bílé pruhy přes ulici?“ ptal se zvědavě.

„To je přechod pro nás, pro chodce,“ důležitě vysvětloval Honzík. „Říká se mu zebra, protože má stejné pruhy jako zvíře, co se jmenuje zebra.“

„Tu znám z počítače!“ přerušil ho Niki.

„No tak vidíš. A před přechodem by měla všechna auta zastavit a nechat přejít chodce na druhou stranu.“

PŘÍLOHA P VII: AUTENTICKÝ PŘEPIS ROZHOVORU S VEDOUCÍM PPP

Dobrý den,

jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a píši svoji diplomovou práci na téma Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji. Obracím se na Vás s prosbou o zodpovězení následujících otázek, které se týkají preventivních aktivit mateřských škol. Děkuji Vám za Váš čas a ochotu. Získaná data budou použita pro účely této práce.

Souhlasíte, prosím s nahráváním? Ano, souhlasím.

- 1) Setkal(a) jste se již ve své praxi se šikanou či jinými typy rizikového chování u dětí předškolního věku? Předpokládám, že ano – prosím, uveďte.

Setkal jsem se s několika případy, kdy nás kontaktovali z mateřských škol a týkalo se to zejména nezdravých vztahů ve třídách.

Můžu se zeptat, jak jste tyto případy řešili?

No, zmapovali jsme celkovou situaci, navštívili třídu a provedli podrobný zápis o dané situaci. Řešení je úspěšné, pokud se veškeré problémy řeší včas.

- 2) V jaké oblasti a jak konkrétně považujete v MŠ prevenci rizikového chování za potřebnou?

Celkově si myslím, že se musí reagovat na chování dětí, na jejich požadavky a znalosti, v čem žijí, čím si procházejí nebo co zažívají a jak to promítají do svého chování či her ve školce. Takže tak. Většinou jsou ta témata průřezově dána v tom předškolním období.

- 3) Jaké je v MŠ specifikum prevence rizikového chování?

Dle mého názoru by měly učitelky prevenci zajišťovat a být předem připravené na témata rizikového chování. Jak například zvládat agresi, jak reagovat na dotazy dětí ohledně užívání návykových látek, nebo jak řešit nezdravé vztahy ve třídách apod. Je nutné jim předávat informace, které jsou objektivní a adekvátní jejich věku.

4) Co si myslíte o preventivních programech v ČR pro mateřské školy?

Jsou dobře koncipovány.

5) Domníváte se, že se dostatečně učitelé mateřských škol věnují prevenci rizikového chování?

To Vám nemůžu přesně odpovědět, protože nemám kontrolní pravomoc. Ale myslím si, že to záleží na každé mateřské škole, jestli se dostatečně věnuje prevenci nebo ne.

6) Mají se pedagogové z čeho inspirovat, čerpat?

Ano, určitě ano.

7) Jaké metodiky jsou dostupné pro primární prevenci rizikového chování? Které jsou aktuální?

Já jsem třeba zpracoval metodiku práce s dětmi v oblasti prevence sociálně patologických jevů nebo znám třeba Ekologickou výchovu v mateřských školách apod.

8) Nabízíte nějaké semináře zaměřené na prevenci rizikového chování pro učitele MŠ?

Ano nabízíme.

A jestli se můžu zeptat, na co se zaměřují?

No, zaměřují se určitě na prevenci šikany, formování kolektivu, zdravé vztahy ve třídě a také semináře zaměřené na agresivitu v mateřských školách.

9) Jak často pořádáte školení pro učitele a jaký je zájem?

Školení pořádáme tak jednou do roka a zájem je tak okolo dvaceti lidí, cca jedna skupina.

10) Které organizace u nás nabízí školení pro učitele, semináře, workshopy v této oblasti?

Městská policie možná něco nabízí pro mateřské školy, ale spíše v dopravní výchově. Více aktivit je spíše pro základní školy.

11) Je nabídka seminářů dostatečně široká?

Myslím si, že zejména pro mateřské školy ne.

12) Máte nějaké doporučení pro efektivní preventivní aktivity pro děti v mateřských školách?

Mé doporučení zní, že by se měla dodržovat pravidla pro poskytování primární prevence, které jsou definované ve standardech programu primární prevence.

13) Jakou spolupráci s odbornými institucemi a jaký postup byste doporučil(a) v primární prevenci rizikového chování mateřským školám?

Samozřejmě to záleží na analýze. Určitě většina mateřských škol má zpracované témata na prevenci, ale mělo by se více využívat metodických materiálů k této problematice. Pokud by chtěli, tak metodická podpora je ze strany MŠMT – metodické návody. Myslím si, že by pedagogové měli vědět, kam se obrátit.

Děkuji za rozhovor. *Není zač.*

PŘÍLOHA P VIII: AUTENTICKÝ PŘEPIS ROZHOVORU S METODIKEM PREVENCE

Dobrý den,

jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a píši svoji diplomovou práci na téma Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji. Obracím se na Vás s prosbou o zodpovězení následujících otázek, které se týkají preventivních aktivit mateřských škol. Děkuji Vám za Váš čas a ochotu. Získaná data budou použita pro účely této práce.

Souhlasíte s nahráváním rozhovoru? Ano, samozřejmě souhlasím.

- 1) Setkal(a) jste se již ve své praxi se šikanou či jinými typy rizikového chování u dětí předškolního věku? Předpokládám, že ano – prosím, uveďte.

Zaměřím se hlavně na oblast návykových látek, ale setkala jsem se snad jen s projevy agrese, protože při realizaci prevence nemám moc šancí. Víte, když se zeptáte dětí, kdo z nich už se napil piva, zvedne ruku minimálně polovina, protože jim to rodiče dají „ochutnat“. Těžko se pak dětem vysvětluje, že je to špatné.

- 2) V jaké oblasti a jak konkrétně považujete v MŠ prevenci rizikového chování za potřebnou?

Velmi potřebnou, protože máme šanci v předškolním věku postojem ovlivňující chování vytvářet ne jak na 2. stupni ZŠ se je pokoušet měnit.

Nepovažujete komunikaci s dětmi na téma alkohol a kouření za předčasnou?

Vůbec ne.

- 3) Jaké je v MŠ specifikum prevence rizikového chování?

Myslím si, že se musí provádět formou, která je srozumitelná dětem, například pohádkami. Je to opravdu o pochopení. Víte, nesmí to být jako: tohle se nesmí, protože..., a tohle musíš, aby.... Mělo by se mluvit o zajímavosti a o zdánlivém vyřešení problému a teprve pak o následcích.

- 4) Co si myslíte o preventivních programech v ČR pro mateřské školy?

Hlavním problémem si myslím, že jsou převzaté a nezačínají včas.

- 5) Domníváte se, že se dostatečně učitelé mateřských škol věnují prevenci rizikového chování?

Určitě prevencí některých typů rizikového chování, například otázkou prevence šikany a agrese, celkově otázkou chování.

- 6) Mají se pedagogové z čeho inspirovat, čerpat?

Samozřejmě z odborné literatury, jež se týká i třeba protidrogové prevence a mohou ji využívat v mateřské škole.

- 7) Jaké metodiky jsou dostupné pro primární prevenci rizikového chování? Které jsou aktuální?

Znám například Děti a hry, které jsou změřené na různé typy prevence, to je vhodná metodika pro mateřské školy, taky Ekologickou výchovu.

- 8) Nabízíte nějaké semináře zaměřené na prevenci rizikového chování pro učitele MŠ?

Ano, nabízíme.

- 9) Jak často pořádáte školení pro učitele a jaký je zájem?

Tak snažíme se aspoň jednou – dvakrát do roka pořádat školení.

- 10) Provádíte evaluaci programů, jakým způsobem?

Učitelé, kteří se zúčastnili školení, vyplňují dotazník. Tím hodnotíme efektivitu vzdělávacích programů. Při všech školicích programech provádíme toto hodnocení a plní funkci zpětné vazby. Sledujeme tímto posun v postojích a znalostech a také je rovněž prováděno hodnocení samotnými účastníky.

- 11) Které organizace u nás nabízí školení pro učitele, semináře, workshopy v této oblasti?

Specificky primární prevencí pro mateřské školy a 1. stupně asi jen vzdělávací institut NIDV. Možná i Policie ČR.

- 12) Je nabídka seminářů dostatečně široká?

Dle předchozí odpovědi, nejspíš ne.

- 13) Máte nějaké doporučení pro efektivní preventivní aktivity pro děti v mateřských školách?

Veškerá doporučení, která se nachází v metodikách.

14) Jakou spolupráci s odbornými institucemi a jaký postup byste doporučil(a) v primární prevenci rizikového chování mateřským školám?

Doporučila bych taky zařadit problematiku prevence na pedagogických a vysokých školách, které připravují budoucí pedagogy pro mateřské školy. Ovšem ne jen teoreticky, ale vyzkoušet si konkrétní nácvik podle metodiky. Často si učitelé stěžují, že teorie při práci s dětmi a při realizaci prevence, je jim to na nic. Takže tak.

To je z mojí strany vše, děkuji Vám za rozhovor.

PŘÍLOHA P IX: AUTENTICKÝ S ŘEDITELKOU MŠ 1

PŘEPIS

ROZHOVORU

Dobrý den,

jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a píši svoji diplomovou práci na téma Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji. Obracím se na Vás s prosbou o zodpovězení následujících otázek, které se týkají preventivních aktivit mateřských škol. Děkuji Vám za Váš čas a ochotu. Získaná data budou použita pro účely této práce.

Paní ředitelko, souhlasíte s nahráváním rozhovoru? *Ano, souhlasím.*

- 1) Můžete prosím popsat, na co se obecně zaměřuje Váš školní vzdělávací program?

Hlavní snahou naší mateřské školy je umožnit každému dítěti prožít radostné, šťastné dětství a podporovat zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj dítěte, utvářet optimální podmínky pro rozvoj jeho individuální osobní rozvoj, vytvářet základní předpoklady jeho pozdějšího vzdělávání. Vedeme děti ke zdravému životnímu stylu k ochraně životního prostředí, podporujeme duševní pohodu dětí, jejich sebevědomí a sebejistotu, rozvíjíme u dětí empatii, talent i nadání.

- 2) Obsahuje Váš ŠVP nějaké specifické cíle? Odlišuje se něčím Vaše profilace školy od ostatních?

Preferujeme prožitkové učení, kdy se děti učí vlastním prožitkem, vlastní zkušeností.

- 3) Jak ŠVP řeší u dětí otázku prevence rizikového chování?

Cílem prevence je směřovat výchovné úsilí k takovému působení na děti, aby v nich byly upevněny pozitivní vlastnosti a návyky. Hlavním cílem je podpora zdraví a zdravého životního stylu, pěstování sebedůvěry, samostatnosti a sebejistoty. Dále rozumět tomu, že způsob života má vliv na lidské zdraví, vědět, že kontakty s některými lidmi mohou být nebezpečné, vědět, že je více možností řešení konfliktů, umět kontrolovat extrémní projevy svých nálad a emocí, vnímat lidi s jejich odlišnostmi povahovými, tělesnými, rasovými, kulturními jako přirozený stav a přistupovat aktivně k problémům – řešit je.

4) Váš ŠVP řeší jaké typy rizikového chování?

Náš ŠVP řeší šikanu, extrémní projevy agrese a rizikové chování v dopravě. Záměrné a opakované zesměšňování, ponižování, psychické a fyzické napadání, vyčleňování z kolektivu a taky nezdravé vztahy ve skupině.

5) Znáte nějaké metodické materiály zaměřené na prevenci rizikového chování, jaké?

Znám Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování od Martanové, Miovský vydal Primární prevenci rizikového chování ve školství a také znám publikaci Životní styl a zdraví českých školáků.

6) Máte je ve škole a používáte je?

Ve školce máme Standardy i Miovského primární prevenci, ale nepracujeme s nimi.

7) Setkala jste se s nějakými speciálními preventivními programy pro mateřské školy?

Prosím, uveďte... Ne, nesetkala.

8) U Vás ve škole pracujete s nějakými programy?

Ne, nepracujeme.

9) Pokud ne, jaké metodické materiály a pomůcky byste uvítali?

Ráda bych uvítala uceleně zpracovanou metodiku prevence rizikového chování.

10) Absolvovala jste nějaký seminář týkající se této problematiky popřípadě, máte za sebou nějaké studium zaměřené na tuto problematiku?

Ne, neabsolvovala jsem studium ani školení ohledně této problematiky.

11) Využíváte předem připravené preventivní programy, jaké?

Využíváme publikace preventivní výchovy a zvukové nahrávky na CD. Např. Děti v dopravním provozu aneb o klukovi z počítače, Děti a slušné chování aneb vyprávění kočky Justýnky, Děti a hry o tom, co se stalo a stát se nemuselo, Ekologická výchova v mateřských školách a Filipova dobrodružství, jenž je úžasná publikace plná prevence a pěkně ilustrovaná.

- 12) Co Vám chybí nejvíce v zavádění účinné prevence?
Nejvíce nám chybí nabídka vzdělávacích akcí, semináře ohledně této problematiky.
- 13) Co byste požadovali v této aktivitě po odborných pracovištích?
Požadovala bych semináře zaměřené na účinnou prevenci sociálně patologických jevů.
- 14) Kolik času věnujete (týdně/měsíčně) prevenci?
V naší mateřské škole je prevence součástí týdenního plánování.
- 15) Pokud se prevenci věnujete, jak?
Rozhovory s dětmi, hraní her zaměřených na prevenci, poslech příběhů na téma prevence.
- 16) Kdo se podílí na tvorbě a realizaci aktivit?
Podílí se všichni pedagogičtí pracovníci.
- 17) Je pro Vás tato práce náročná? *Ne, není.*
- 18) Jak vyhodnocujete, jak často a jakým způsobem účinnost preventivních aktivit? *Vyhodnocujeme 1x za pololetí v rámci hodnocení tříd, jakých kompetencí v rámci vzdělávání bylo dosaženo.*
- 19) Znáte standardy programů primární prevence a víte, jak provádět preventivní aktivity, aby byly účinné a efektivní? *Ano, znám.*
- 20) Co si myslíte o minimálním preventivním programu (MPP) pro MŠ?
V naší mateřské škole je prevence sociálně patologických jevů zakomponována v ŠVP.
- 21) Myslíte si, že je vhodné s prevencí rizikového chování začínat již v MŠ? *Ano, určitě.*
- 22) Prevence jakého typu rizikového chování je pro Vás nejdůležitější? *Šikana, pozitivně ovlivňovat kamarádské vztahy, respekt k odlišnostem a rozvoj prosociálního chování.*

- 23) Spolupracujete s odbornými centry v oblasti této problematiky?
Ano, spolupracujeme s Policií ČR, Hasiči, spolupracujeme se ZŠ, PPP, SPC, knihovnou a složkami v obci.
- 24) Vaše mateřská škola se potýká nejčastěji s jakým rizikovým chováním?
Nejčastěji se potýkáme s nezdravými vztahy ve skupině.
- 25) Jak se nezvladatelná agrese projevuje u Vás v MŠ?
Projevuje se vztekem, zlostí a neposlušností.
- 26) Je problém u vašich dětí ve školce se zařazením jedinců z menšin nebo s jinou odlišností do kolektivu? (handicap, etnické menšiny, rodinný původ,...)
Ne, nemáme problém u našich dětí.
- 27) Jste nuceni řešit šikanu mezi dětmi?
Nejsme nuceni řešit šikanu.
- 28) Kdyby se vyskytl v MŠ nějaký problém, víte jak ho řešit, kam se případně obrátit pro pomoc?
Obrátila bych se na metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže.
- 29) Znáte nějaké specializované zařízení, poskytující primární prevenci rizikového chování ve Zlínském kraji? Víte, kde najít potřebné kontakty?
Znám krajskou PPP Zlín – popřípadě odloučené pracoviště Kroměříž, které je nám blíž.

Děkuji Vám za rozhovor.

PŘÍLOHA P X: AUTENTICKÝ PŘEPIS ROZHOVORU S ŘEDITELKOU MŠ 2

Dobrý den,

jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a píši svoji diplomovou práci na téma Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji. Obracím se na Vás s prosbou o zodpovězení následujících otázek, které se týkají preventivních aktivit mateřských škol. Děkuji Vám za Váš čas a ochotu. Získaná data budou použita pro účely této práce.

Paní ředitelko, souhlasíte s nahráváním? Ano, souhlasím.

- 1) Můžete prosím popsat, na co se obecně zaměřuje Váš školní vzdělávací program?

Školní vzdělávací program, myslíte školní vzdělávací program preventivní nebo školní vzdělávací? Váš školní vzdělávací program obecně. Takže obecně náš ŠVP má vizi, společně hledáme cestičky k šťastnému úsměvu dětí a poslání mateřské školy Otrokovice, MŠ Otrokovice moderní školou vychovávající dítě samostatné, sebejisté, s důvěrou v sebe sama pod vedením kvalitních pedagogů, společně s rodiči a pedagogy vytváříme prostředí vzájemné důvěry, spolupráce a otevřenosti. A už tady toto myslím to poslání souvisí vlastně s tou prevencí, protože tam už je to obsažené, to co je vlastně vzájemná důvěra a otevřenost je o té prevenci.

Děkuji.

Ještě vám řeknu, že z toho našeho školního vzdělávacího programu vychází vlastně školní vzdělávací programy pro jednotlivá pracoviště mateřské školy Otrokovice, které jsou specificky zaměřené na to podle podmínek toho daného zařízení mateřské školy

- 2) Obsahuje Váš ŠVP nějaké specifické cíle? Odlišuje se něčím Vaše profilace školy od ostatních?

Naše profilace školy od ostatních se vlastně, každé naše zařízení se profiluje něčím jiným. Takže v podstatě, jestli to mám vyjmenovávat, u Pastelkové školky je třeba barevný svět a pak taková školka v podstatě spolupracuje se základní školou a už tam je prostě zaměřená na ochranu dětí před nebezpečím a tam spolupracují s tou

základní školou hodně v rámci té prevence, navštěvují je. Další školní vzdělávací program jsou Kvítkovice, které mají, vízi žijeme spolu a ne vedle sebe, kde se zaměřují na spolupráci se seniory, další MŠ je na Trávníkách, kteří se zaměřují hlavně na vzdělávání dětí se specifickými vzdělávacími potřebami, což jsou děti s vadami řeči, kde je i třída speciální, pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, pak máme Jožky Jabůrkové, ta se profiluje tím, že to je mateřská škola – školní kurikulum podpory zdraví. To je mateřská škola, která má certifikát státního zdravotního ústavu, kde jsme získali certifikát a ti mají speciální program, který byl vydaný státem, a ti jedou podle knihy „Mateřská škola podporující zdraví“, takže ti se profilují tím, že to je mateřská škola podporující zdraví. Školní vzdělávací program Jana Žižky, tady je profilace zejména výuka anglického jazyka a Zahradní obě dvě školy se profilují tím, že jsou zaměřené na vztahy a hlavně výtvarnou výchovu a na pojetí výtvarného světa a mají tam keramiku, takže pracují s keramikou. A ještě máme projekt pro děti ve věku od jednoho do tří let, který se jmenuje „Zvládnou to bez mámy“ a kde jsou vlastně dílčí cíle pro děti ve věku od jednoho do tří let. A přílohou ŠVP – zastřešovacího Barevné korálky je Školní preventivní program, který vymezuje kompetence dětí....To už máme třetí otázku.

3) *Jak ŠVP řeší u dětí otázku prevence rizikového chování, tudíž jste říkala...?
...že mezi základní osvojené kompetence dětí v předškolním věku a současné kompetence v oblasti prevence patří a zde jsou vyjmenované teda a další částí toho školního preventivního programu je návod nebo spíše obsah činností. Takže jsou tam nabídky činností s dětmi, které jsou: námětové hry na rozvoj sebepoznání, sebedůvěry, poznání dětí navzájem a hry pro rozvíjení sociálních dovedností. A další ještě aktivity dětí v MŠ vedoucí k naplňování očekávaných výstupů, prožitkové učení, to jsou metody a pak je tady ještě, jak to funguje ve věkově smíšených třídách, rodiče – mateřská škola a prevence, takže spolupráce s rodiči a spolupráci se státem, obcí a mateřskou školou. Děkuji.*

4) *Váš ŠVP řeší jaké typy rizikového chování?*

Náš ŠVP neřeší vlastně typické projevy chování, jako jsou šikana nebo...agresivní chování, ale v podstatě my to řešíme posilováním té sebedůvěry v podstatě, takže ono je to ono, že my se zaměřujeme na tu sebedůvěru dětí a navíc na vztah dítěte k cizímu prostředí což je nebezpečí z venku, co je vlastně vztah s cizími lidmi a ta-

kovéto věci prostě jak se chovat v případě nevhodného chování dospělých lidí k dětem.

- 5) Znáte nějaké metodické materiály zaměřené na prevenci rizikového chování, jaké?

No to je tady ta „Dítě a jeho ochrana před trestnou činností“ a ten „Minimální preventivní program pro mateřskou školu“.

- 6) Máte je ve škole a používáte je? *Máme.*

- 7) Setkala jste se s nějakými speciálními preventivními programy pro mateřské školy? Prosím, uveďte...

Ne, nestudovala jsem nebo nesečkala jsem se zatím.

- 8) U Vás ve škole pracujete s nějakými programy?

Tak s tímto. Ano, školní preventivní program.

- 9) Pokud ne, jaké metodické materiály a pomůcky byste uvítali? To jsme vlastně teďka řešili, že...

No já si myslím, že bychom uvítali, protože prevence se zaměřuje hodně na základní školy a v mateřské škole je prevence opomíjena, protože v podstatě to není tam až tak specifikovaná. Jak jsem řekla tak ta prevence je v podstatě dána rozvíjením těchto vědomostí, dovedností dětí, které mají mít poznatky o tom světě, aby věděly, kdy se setkají třeba se závadovým chováním nebo kdy se setkají s něčím, co může vyústit vlastně potom v nějaké patologické jevy. Tak stačí? Ano stačí. A ještě bych uvítala nějaké školení pro učitelky, my nemáme preventisty, tak jak to mají základní školy, ale určitě bych uvítala nějaké odborné studie, protože nikdo zatím neudělal odborné studie, jak to chodí nebo jsem se s tím nesečkala v MŠ, a kdyby zaměřili vzdělávání na tuto oblast určitě, protože si myslím, že a je toho příkladem co se dneska děje, že se to prostě stává. Tímto jste mi krásně odpověděla na další otázku, jestli jste absolvovala nějaký seminář týkající se této problematiky popřípadě, máte za sebou nějaké studium zaměřené na tuto problematiku? Říkala jste, že byste to nejradši uvítala.

- 10) Využíváte předem připravené preventivní programy, jaké?

Ano, ten svůj.

11) Co Vám chybí nejvíce v zavádění účinné prevence?

Určitě ta podpora toho státu, určitě podpora státu, nedostatečná podpora státu a vůbec odborníků, kteří by se tím zabývali. Protože když to začalo, tak jste říkala, že to už není povinné, což je pravda a napřed to byl boom, který vlastně oni udělají vždycky něco – preventivní program to je boom to se, já to řeknu narovinu, to se zaplatí z evropských peněz, protože na tom fůra lidí dělá, ale já bych uvítala tu implementaci do těch škol. Protože to zůstane vždycky někde nahoře a už nikdo prostě neudělá ten metodický návod, jak to implementovat do těch mateřských škol.

12) Co byste požadovali v této aktivitě po odborných pracovištích?

No to je to, co jsem teď řekla, na to jsem odpověděla, určitě návod na implementaci.

13) Máte své preventivní aktivity?

Máme své preventivní aktivity, myslím si, že našimi preventivními aktivitami jsou i doprovodné programy školních vzdělávacích programů, které sice nevypadají jako prevence patologických jevů, ale určitě jsou, kdy jsou to určitě - preventivní program „Solná jeskyně, Zimní sporty“, takže to je vlastně zdravý životní styl, pak je tam náš projekt „Cesta není hřiště“, který končí v dubnu soutěží všech MŠ, co se týče bezpečnosti, já to do toho taky považuju, prostě bezpečnost na cestách a všude a máme preventivní programy „Den Země“, který je spojený co se týče ochrany přírody a já si myslím, že všechno souvisí se vším, takže v podstatě když se naučím chránit a přírodu a budu vědět, že se mám slušně chovat k přírodě, tak se budu chovat slušně i k druhým a nedovolím si jako dělat to, takže vlastně ta MŠ, jak jsem to řekla, není zaměřena specificky na patologické jevy, ale je zaměřená na celkový rozvoj toho dítěte, který by mu měl dát a dávat základ k tomu, aby byl připraven na to, že se s těmi patologickými jevy setká a že je bude umět řešit.

14) Kolik času věnujete (týdně/měsíčně) prevenci?

Já bych řekla, že denně. Určitě, protože se s tím setkávají, takže ono vlastně výchovně vzdělávací činnost u dětí vychází z podnětů a potřeb dětí, takže zrovna já jsem teďka řešila, slavili jsme nějaké narozeniny a řešili jsme co dělat, když vám nabídne sladkosti někdo jiný. Takže ono to vychází, vlastně je to podle potřeby a já

bych řekla, že se s tím setkáváme denně. Nápodobně, denně se vždycky řeší nějaká situace, kdy ty děti musíme poučit. Pak tady mám otázku - pokud se prevenci věnujete, jak? To už jsme taky řekly, že vlastně celkově rozvíjíme tu osobnost toho dítěte.

15) Kdo se podílí na tvorbě a realizaci aktivit?

Všichni pedagogičtí pracovníci.

16) Je pro Vás tato práce náročná?

Práce je celkově náročná, já bych řekla, že ano.

17) Jak vyhodnocujete, jak často a jakým způsobem účinnost preventivních aktivit?

Každý rok děláme vlastní hodnocení školy, kde vlastně zpracováváme z různých oblastí, my to máme plusy mínusy, nevím, jak bych to teda vysvětlila. My máme metodiku vlastního hodnocení školy, kde se hodnotí i podmínky MŠ a mezi těmi podmínkami jsou vlastně psychosociální podmínky, abych to přesně řekla do toho, takže se hodnotí věcné podmínky život a psychosociální podmínky, kde je prostě, to se hodnotí plusy a mínusy. Ano. Z toho vychází potom cíle na další školní rok, závěry – jsou dlouhodobé závěry a tam se určitě objevují další, podívám se, jestli tady něco máme, jo to my tady máme ten zdravý životní styl, tady je ten partnerský vztah, to je s tím podporovat rodinnou výchovu, pomáhat rodičům v péči o dítě poradenským servisem, zapůjčování literatury s nejrůznějšími osvětovými aktivitami, třeba, půjčuji rodičům knihu „Dítě potřebuje hranice“, což vlastně pokud dítě nemá hranice, tak tam může sklouznout k těm patologickým jevům, zařadit přednášky ve spolupráci s Policií ČR, besedy, ale to tam někde máte s kým spolupracujeme. Ano. Takže vyhodnocujeme to každý rok. Dobře, děkuji, to mi stačí.

18) Znáte standardy programů primární prevence a víte, jak provádět preventivní aktivity, aby byly účinné efektivní?

Ano. Dál to nebudu komentovat.

19) Co si myslíte o minimálním preventivním programu (MPP) pro MŠ?

Že není dostatečný a není tam zapracovaná ta implementace do MŠ.

20) Myslíte si, že je vhodné s prevencí rizikového chování začínat již v MŠ?

Určitě, co nejdříve.

21) Prevence jakého typu rizikového chování je pro Vás nejdůležitější?

Nejdůležitější je v podstatě rozvoj osobnosti dítěte, aby bylo sebevědomé, se zdravým sebevědomím, důležité kompetence k řešení problémů, aby umělo řešit, aby bylo připraveno na řešení problémů, takže určitě v podstatě to co je v RVP pro předškolní vzdělávání dané kompetence tak ty se týkají. Ale nejdůležitější je pokud dítě je správně rozvinuté a nemá nějaké, jak bych to řekla, třeba z něčeho strach, já to řeknu tak, já nevím, jak bych to pojmenovala, možná na to přijdu, tak nedovolí, aby ho ostatní šikanovali, většinou jsou to děti, které nejsou správně rozvinuté, které mají nízké sebevědomí, takže tady toto je v MŠ základ, jim dát ty předpoklady, aby nepodlehly tady těm patologickým jevům. Prostě vychovat je tak správně a tak komplexně, aby byla co nejmenší pravděpodobnost, a když se s nimi setkají, aby to uměly řešit, aby to rozpoznaly. Děkuji.

22) Spolupracujete s odbornými centry v oblasti této problematiky?

Ano, spolupracujeme s OSPODEM to určitě, spolupracujeme se pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálním pedagogickým centrem a samozřejmě s Policií ČR a ostatními složkami záchranného integrovaného systému, takže hasiči a všechno co do toho patří a taky hodně spolupracujeme se základními školami.

23) Vaše mateřská škola se potýká nejčastěji s jakým rizikovým chováním, kdyby jste se zaměřila jenom tak na ty problémové děti, co u nich nejčastěji převažuje?

Nevhodné chování ke spolužákům, abych to neřekla ani šikana, ale nevhodné chování ke spolužákům, které může vyústit pom v šikanu.

24) Jak se nezvladatelná agrese projevuje u Vás v MŠ?

Nezvladatelná agrese se projevuje u dětí nechutí se zúčastnit společných aktivit, když to vezmu na tom jednom dítěti, potom je to samozřejmě vztekem, vzdorem, dupáním, brekem a prostě někdy není možné vůbec s tím dítětem pracovat, protože je to i neochota rodičů, i když máme konzultační hodiny, které my máme individuální konzultační hodiny s rodiči, tak rodiče si to málokdy přiznají, že je problém v rodině. Prostě je problém v rodině.

25) Je problém u vašich dětí ve školce se zařazením jedinců z menšin nebo s jinou odlišností do kolektivu? (handicap, etnické menšiny, rodinný původ,...)

Ne není, my ani moc menšiny nemáme. Tak třeba handicap, nebo rodinný původ. Ne nemáme.

26) Jste nuceni řešit šikanu mezi dětmi? Občas ano jste říkala.

27) Kdyby se vyskytl v MŠ nějaký problém, víte jak ho řešit, kam se případně obrátit pro pomoc? *Víme.*

28) Znáte nějaké specializované zařízení, poskytující primární prevenci rizikového chování ve Zlínském kraji?

No tak to bude asi ta pedagogicko- psychologická poradna bych řekla já, Zlínského kraje a pod ní patří Kroměříž, jednak je prostě třeba soudy, já znám třeba Madio, oni dělají nějaké přednášky ve školách, ale to je prostě placená služba, to je buď z projektu, nebo není, ale nesečkala jsem se s nabídkami pro školky, a já bych to ani bych to neuvítala, protože je to hodně komerční záležitost, vím že ve Zlíně to dělali, protože můj syn kdysi asi před, dneska má třicet, tak před třeba patnácti rokama, když byl na gymplu, dělal preventistu pro drogově závislé, tak to dělal někde ve Zlíně, byla nějaká organizace, to on dělal, ale to asi v MŠ by to ty děti dokázaly pochopit, že rodiče při oslavách se pije a rodiče kouří a to je tak všechno asi.

To je všechno paní ředitelko, děkuji Vám za Váš čas.

PŘÍLOHA P XI: AUTENTICKÝ S ŘEDITELKOU MŠ 3

PŘEPIS

ROZHOVORU

Dobrý den,

jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a píši svoji diplomovou práci na téma Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji. Obracím se na Vás s prosbou o zodpovězení následujících otázek, které se týkají preventivních aktivit mateřských škol. Děkuji Vám za Váš čas a ochotu. Získaná data budou použita pro účely této práce.

- 1) Můžete prosím popsat, na co se obecně zaměřuje Váš školní vzdělávací program?
Především se zaměřujeme na podporu zdraví, protože náš ŠVP je rozpracovaný na základě Kurikula podpory zdraví.
- 2) Obsahuje Váš ŠVP nějaké specifické cíle? Odlišuje se něčím Vaše profilace školy od ostatních?
Určitě všechno vede k celkovému rozvoji dítěte, nicméně je tam více cílů, mezi hlavními jsou například principy komunikace, respekt k individualitě, spolupráce a také je důležitý respekt k individuálním potřebám dítěte. Klademe si za cíl rozvoj komunikačních dovedností dětí, dítě by mělo umět odmítnout, když něco opravdu nechce nebo je mu to nepříjemné, tak by prostě mělo umět vyjádřit své myšlenky a pocity.
- 3) Jak ŠVP řeší u dětí otázku prevence rizikového chování?
Soustavně se nám určitě prolínají témata prevence rizikového chování, řešíme ji podtématy – vzájemná komunikace, pravidla chování, prakticky to v podstatě řešíme denně.
- 4) Váš ŠVP řeší jaké typy rizikového chování?
Řešíme zejména projevy mírné agrese.
- 5) Znáte nějaké metodické materiály zaměřené na prevenci rizikového chování, jaké?
Ano znám, znám například Standardy odborné způsobilosti nebo taky Respektovat a být respektován, Já kouřit nebudu.
- 6) Máte je ve škole a používáte je?
Zpracovali jsme si svoje preventivní aktivity, které využíváme. Jo a taky Respektovat a být respektován.

- 7) Setkala jste se s nějakými speciálními preventivními programy pro mateřské školy?
Prosím, uveďte...

Jistě, setkala jsem se s: Já kouřit nebudu a vím proč, také znám Panenka Jablenka a kluk Viktor.

Jestli se můžu zeptat, jak jste se k těm programům dostala?

To už je dávno, neřeknu Vám přesně, ale jakési protidrogové centrum pořádalo školení a já se semináře zúčastnila.

- 8) U Vás ve škole pracujete s nějakými programy?

No, využili jsme pohádkových příběhů a zpracovali si vlastní prevenci v předškolním věku.

- 9) Jaké metodické materiály a pomůcky byste uvítali?

Vyhovuje nám práce s Kurikulem.

- 10) Absolvovala jste nějaký seminář týkající se této problematiky popřípadě, máte za sebou nějaké studium zaměřené na tuto problematiku?

Jen ten zmiňovaný protidrogový.

- 11) Využíváte předem připravené preventivní programy, jaké?

Využíváme aktivity, které jsou zahrnuty ve ŠVP, tuto problematiku prolínáme do všech témat.

- 12) Co Vám chybí nejvíce v zavádění účinné prevence?

Řekla bych, že nám nic nechybí.

- 13) Co byste požadovali v této aktivitě po odborných pracovištích?

Určitě bych uvítala více seminářů a proškolení pedagogů, protože se mi již delší dobu nestalo, aby někdo něco organizoval ohledně problematiky prevence.

- 14) Máte své preventivní aktivity?

Ano, máme.

- 15) Kolik času věnujete (týdně/měsíčně) prevenci?

Jak jsem již říkala, prolíná se do všech témat a nedokážu Vám říct, zdali je to týdně nebo měsíčně, ale věnujeme se jí soustavně.

- 16) Pokud se prevenci věnujete, jak?

Vytváříme tematické části k uvědomění si daného problému, aby děti dokázaly řešit vzniklé situace samy, samozřejmě prožitkovou metodou a volíme kompetence související s ochranou zdraví.

17) Kdo se podílí na tvorbě a realizaci aktivit?

Všechny učitelky.

18) Je pro Vás tato práce náročná?

Je naprosto pro mě přirozená, takže není.

19) Jak vyhodnocujete, jak často a jakým způsobem účinnost preventivních aktivit?

Tak 5x do roka vyhodnocujeme, po ukončení tematické části a také hodnotíme 2x do roka život ve třídě, vztahy a chování.

Jak, pozorujete děti?

Ano.

20) Znáte standardy programů primární prevence a víte, jak provádět preventivní aktivity, aby byly efektivní?

Ano, práce by se měla dělat soustavně a ne nárazově a hlavně přirozenou formou.

21) Co si myslíte o minimálním preventivním programu (MPP) pro MŠ?

Myslím si, že je dobrý.

22) Myslíte si, že je vhodné s prevencí rizikového chování začínat již v MŠ?

Ano, je dobré prevenci zařadit, myslím si, že není co pokazit.

23) Prevence jakého typu rizikového chování je pro Vás nejdůležitější?

Řekla bych, že extrémní projevy agrese.

24) Spolupracujete s odbornými centry v oblasti této problematiky?

Ne, nespolupracujeme s odbornými centry.

25) Vaše mateřská škola se potýká nejčastěji s jakým rizikovým chováním?

Řekla bych, že se nejčastěji potýkáme jen s mírným agresivním chováním, nezdramými vztahy a prvními náznaky šikany. Problém s nezvladatelnou agresivitou dětí nemáme, protože je nás ve třídě menší počet – okolo 15, ale věřím, že pokud by nás bylo více, tak je pravděpodobnější, že by se agresivita vyskytla.

26) Jak se nezvladatelná agrese projevuje u Vás v MŠ?

Jak jsem říkala, neprojevuje se.

27) Je problém u vašich dětí ve školce se zařazením jedinců z menšin nebo s jinou odlišností do kolektivu? (handicap, etnické menšiny, rodinný původ,...)

Ne, není problém u našich dětí.

28) Jste nuceni řešit šikanu mezi dětmi?

No, řekla bych, že možná jen ty prvotní náznaky, ale ne nemusíme.

29) Kdyby se vyskytl v MŠ nějaký problém, víte jak ho řešit, kam se případně obrátit pro pomoc?

Ano, víme kam se případně obrátit o pomoc.

30) Znáte nějaké specializované zařízení, poskytující primární prevenci rizikového chování ve Zlínském kraji? Víte, kde najít potřebné kontakty?

Jistě, mám kontakt na poradnu.

Děkuji za rozhovor, paní ředitelko.

PŘÍLOHA P XII: AUTENTICKÝ PŘEPIS ROZHOVORU S ŘEDITELKOU MŠ 4

Dobrý den,

jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a píši svoji diplomovou práci na téma Problematika primární prevence rizikového chování ve vybraných mateřských školách ve Zlínském kraji. Obracím se na Vás s prosbou o zodpovězení následujících otázek, které se týkají preventivních aktivit mateřských škol. Děkuji Vám za Váš čas a ochotu. Získaná data budou použita pro účely této práce.

- 1) Můžete prosím popsat, na co se obecně zaměřuje Váš školní vzdělávací program?
To je hezká otázka na úvod, nicméně náš ŠVP se obecně zaměřuje na přírodu, zdraví dětí, obyčejje a zvyky.
- 2) Obsahuje Váš ŠVP nějaké specifické cíle? Odlišuje se něčím Vaše profilace školy od ostatních?
Nemyslím, si. Vycházíme z RVP PV.
- 3) Jak ŠVP řeší u dětí otázku prevence rizikového chování?
Celkově ji řeší tematickými částmi. Řešíme mezilidské vztahy, jak je důležité si pomáhat, v podstatě jak se k sobě mají chovat kamarádi a co je dobré pro naše zdraví, prevenci určitě řešíme a to neustále.
- 4) Váš ŠVP řeší jaké typy rizikového chování?
Všechny zmíněné. Určitě nejvíce řešíme vztahy, prevenci šikany, prevenci agresivity, slušné chování, nejméně rasismus. Asi jako každá školka máme vytvořené pravidla slušného chování, takže vyskytne-li se nějaký problém, učitelka jej hned řeší.
- 5) Znáte nějaké metodické materiály zaměřené na prevenci rizikového chování, jaké?
Neznám, jen ty co máme ve školce. Tady je knížka Filipova dobrodružství, Kamarádi to nezvládají no a taky k tomu máme omalovánky a pracovní listy.
- 6) Máte je ve škole a používáte je?
Ano, ted' ty, které jsem Vám zmínila.
- 7) Setkala jste se s nějakými speciálními preventivními programy pro mateřské školy?
Prosím, uveďte...
Jejda, tak to jsem se nesečkala, ani jsem o nich neslyšela.
- 8) U Vás ve škole pracujete s nějakými programy?
Ne, nepracujeme, jen s naším ŠVP.

- 9) Pokud ne, jaké metodické materiály a pomůcky byste uvítali?
Tak ráda bych uvítala inspiraci, publikace, ale na toto téma je to toho velmi málo.
- 10) Absolvovala jste nějaký seminář týkající se této problematiky popřípadě, máte za sebou nějaké studium zaměřené na tuto problematiku?
Ohledně této problematiky ne. Ale ráda bych uvítala školení, pokud by ovšem byly časové i finanční podmínky.
- 11) Využíváte předem připravené preventivní programy?
Ne.
- 12) Co Vám chybí nejvíce v zavádění účinné prevence?
Školení a určitě již zmiňovaná inspirace.
- 13) Co byste požadovali v této aktivitě po odborných pracovištích?
Určitě semináře, větší informovanost a nějaké odborné publikace.
- 14) Máte své preventivní aktivity?
Ne, nemáme, zvláště se na to nezaměřujeme, jen pokud se objeví v tématu.
- 15) Kolik času věnujete (týdně/měsíčně) prevenci?
Jak jsem již řikala, nedá se určit jak často, protože v každém tématu je něco, co se prevence týká nebo netýká, věnujeme se jí prostě neustále.
- 16) Pokud se prevenci věnujete, jak?
Stanovenými pravidly slušného chování ve třídách a jak už jsem řekla pohádkami, příběhy, pokud se prostě vyskytne problém, tak si o něm s dětmi hodně povídáme za pomoci maňásků a ilustrace.
- 17) Kdo se podílí na tvorbě a realizaci aktivit?
Rodiče moc ne, ale celý kolektiv pedagogů.
- 18) Je pro Vás tato práce náročná?
Ano, bohužel ano. Je velmi náročné vytvářet materiály a programy a pořad je co zlepšovat.
- 19) Jak vyhodnocujete, jak často a jakým způsobem účinnost preventivních aktivit?
Řekla bych, že evaluaci provádíme po každém tématu.
- 20) Znáte standardy programů primární prevence a víte, jak provádět preventivní aktivity, aby byly efektivní?
Pro mě je hlavní a zásadní RVP PV, tím se řídím.

- 21) Co si myslíte o minimálním preventivním programu (MPP) pro MŠ?
Dalo by se říci, že je určitě dobré mít vypracovaný plán pro prevenci.
- 22) Myslíte si, že je vhodné s prevencí rizikového chování začínat již v MŠ?
Určitě, tento věk je nejvhodnější.
- 23) Prevence jakého typu rizikového chování je pro Vás nejdůležitější?
Řekla bych, že pomoc, přátelství a mezilidské vztahy a také starší děti ve smíšených třídách pomáhají mladším.
- 24) Spolupracujete s odbornými centry v oblasti této problematiky?
Chodí k nám hasiči taky policie, pokud se naskytne problém, spolupracujeme s pedagogicko-psychologickou poradnou.
- 25) Vaše mateřská škola se potýká nejčastěji s jakým rizikovým chováním?
Potýká se s agresivitou.
- 26) Jak se nezvladatelná agrese projevuje u Vás v MŠ?
Projevuje se kousáním, boucháním, kopáním a třeba škrábáním. Samozřejmě, že to řešíme s rodiči a upozorňujeme na nevhodné pořady v televizi, kde se objevuje agresivita a násilí.
- 27) Je problém u vašich dětí ve školce se zařazením jedinců z menšin nebo s jinou odlišností do kolektivu? (handicap, etnické menšiny, rodinný původ,...)
Docela ano, máme ve školce integrovanou holčičku s výchovnými problémy, rodiče s ní pravidelně navštěvují poradnu, ale je agresivní.
- 28) Jste nuceni řešit šikanu mezi dětmi?
Ne, nemusíme, jen občas náznaky.
- 29) Kdyby se vyskytl v MŠ nějaký problém, víte jak ho řešit, kam se případně obrátit pro pomoc?
Ano, nejdříve se obracíme na rodiče, když rodina nepomůže, řešíme to s PPP. Stejně rodiče ale musí dát souhlas. Snažíme se o vzájemnou spolupráci a komunikaci.
- 30) Znáte nějaké specializované zařízení, poskytující primární prevenci rizikového chování ve Zlínském kraji? Víte, kde najít potřebné kontakty?
Stačí nám prozatím kontakt na pedagogicko-psychologickou poradnu a jinak vím, kde popřípadě seženu kontakty.

Děkuji za rozhovor, paní ředitelko.